

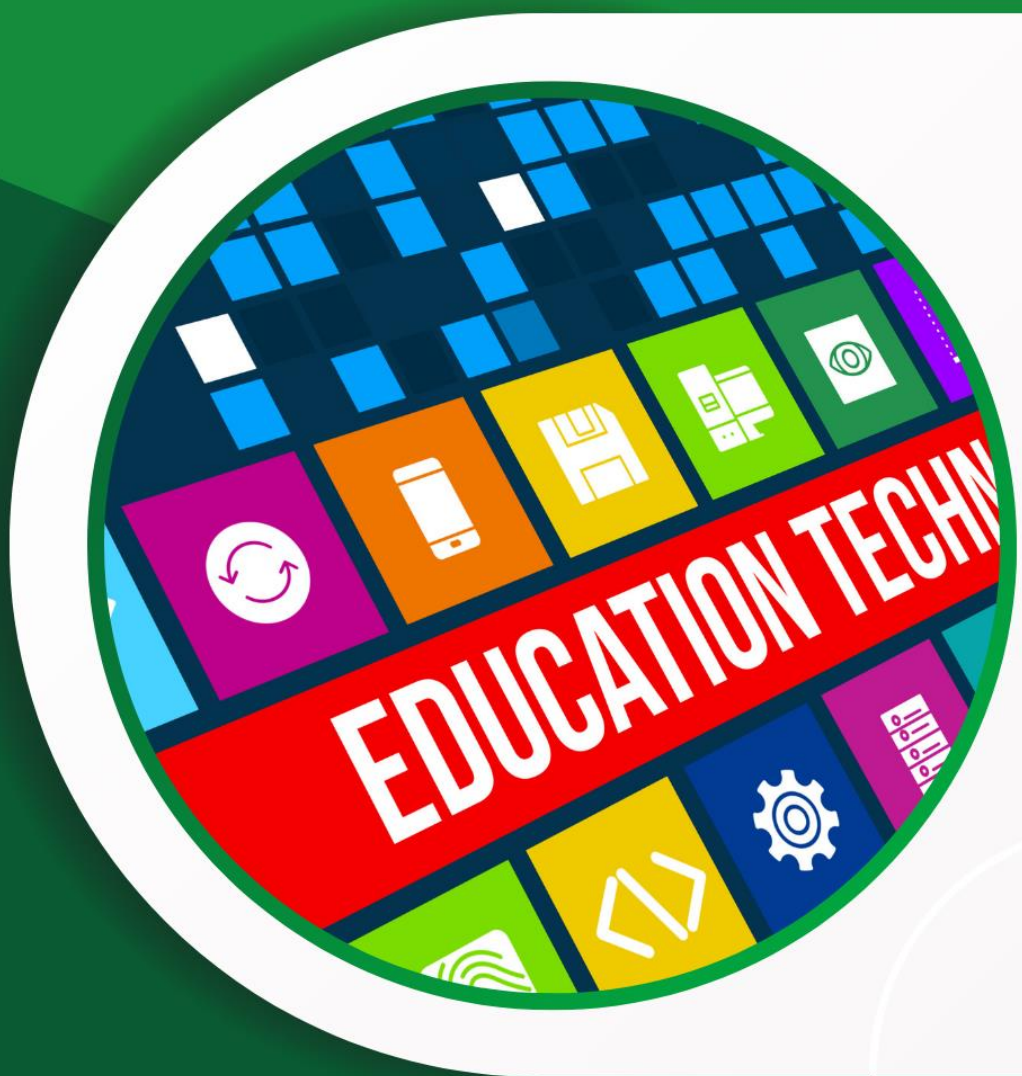
วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

JOURNAL OF EDUCATIONAL RESOURCES AND RESEARCH (JERR)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2568 Vol. 1, No.1 January-April 2025

ISSN: 3057 - 1936 (Online)

2025

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

jerr2568@gmail.com

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

Journal of Educational Resources and Research

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 [มกราคม-เมษายน 2568]

Vol.1 No.1 [January-April 2025]

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักวิชาการและนักวิจัย รวมถึงนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตามวิถีของการศึกษาเชิงวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กระบวนการพิจารณาบทความ

บทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ในลักษณะปกปิดความลับของทั้งสองฝ่าย (Double blind peer-reviewed) ที่ผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อ หรือข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความก็ไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นกัน และการเผยแพร่บทความในวารสารสื่อวิชาการและวิจัยนี้ ผู้นิพนธ์บทความจะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์จริยธรรมของนักวิชาการอย่างเคร่งครัด สำหรับผลที่ได้จากการศึกษาและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความของวารสารฉบับนี้ถือเป็นทัศนะของผู้นิพนธ์บทความแต่ละท่าน จะไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสื่อวิชาการและวิจัยแต่อย่างใด

เจ้าของวารสาร

มูลนิธิบวรเพื่อการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170

โทร. 089 783 2122 อีเมล jerr2568@gmail.com

ติดต่อและสอบถามข้อมูล

Phone : 095 235 3269

E-mail : jerr2568@gmail.com

Facebook : วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

Website : <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR>

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์
รองศาสตราจารย์วิโรจน์ เตชะวิญญูธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

บรรณาธิการ

ดร.ณทิพรดา ไชยศิลป์

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ดีไทยสงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัชย์ ชูคง
ดร.มนูญ สอนโพนงาม
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ
ดร.ศุภศักดิ์ บุญยะสุต
ดร.ศศิณาด นุชเกษม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยพณิชยบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

ฝ่ายประสานงาน

นายสิทธิกร คล้ายวงศ์

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

นายพัฒนฤช มาร์กัส

ฝ่ายสมาชิกวารสาร

นางสาวพิชญากร มาร์กัส

ฝ่ายนิติกร

นายวันชัย โพธิ์ไธ
นายธรรมจักร ยันต์ภูมมาตร

บทบรรณาธิการ

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-เมษายน 2568 (2025) ซึ่งถือว่าเป็นฉบับแรกที่ทำเผยแพร่ ภายในเล่มจะมีบทความวิชาการที่มีเนื้อหาจากกลุ่มผู้พันธ์ที่หลากหลาย ทั้งนี้ทุกบทความจะต้องผ่านการกลั่นกรองพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมินคุณภาพบทความที่มาจากสถาบันต่างๆ มีคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ซึ่งบทความวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกจึงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal citation index Centre-TCI) โดยบทความวิชาการประจำฉบับนี้จะมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

บทความวิจัยมีจำนวน 2 บทความ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมารยาทของศาสนิกชนที่ดีโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก เขียนโดย วชิรากร เกตุรักษ์ และพระครูสิริปัญญาโสภณ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมส์เป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลี่ยม องค์การบริหารส่วน จังหวัดสมุทรสาคร เขียนโดย ณัฐพล ทองวิเวก และพระสุวรรณ สุ่มธัญญ์ (ข้าโพธิ์ทัย) สาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทความวิชาการมีจำนวน 3 บทความ ได้แก่ 1) ทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท: ศึกษาวิเคราะห์ เขียนโดย พระครูปลัดสวพัฒนวิสุทธิสารคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในลักษณะของพระพุทธรูป เขียนโดย สมเจต หลวงกัน วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน เขียนโดย ศุภทนต์ เกษมไพโรจน์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านแม่พลู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

ในการนี้กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

ดร.ณทิพรดา ไชยศิลป์

บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
◆ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมารยาทของศาสนิกชนที่ดีโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก The Development of Learning Achievement on Good Religious Etiquette Through Activity-Based Learning for Grade 4 Students at Banmaeplu School, Tak Province. วัชรกร เกตุรักษ์, พระครูสิริปัญญาโสภณ	1
◆ การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียมองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร A Study on Game-based Learning Management in Thai History for Grade 7 Students at Ban Plong Liam School under the Samut Sakhon Provincial Administrative Organization. ณัฐพล ทอวิเวก, พระสุวรรณ สุเมธปัญโญ (ข้าพชีทัย)	11
◆ ทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท: ศึกษาวิเคราะห์ The theory of truth in Theravada Buddhist Philosophy: Analytical Study. พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ	19
◆ ศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในลักษณะของพระพุทธรูป Study the Principles of Buddhist Philosophy as appear in the Characteristics of Buddha images. สมเจต หลวงกัน	27
◆ การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน Integration of Buddhamma in the Moral and Ethical Development of Youth. ศุภทนต์ เกษมไพโรจน์	41
◆ คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	51
◆ ขั้นตอนการส่งและพิจารณาบทความ	55

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องมารยาทของศาสนิกชนที่ดีโดยการจัดการ
เรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก

The Development of Learning Achievement on Good Religious Etiquette
Through Activity-Based Learning for Grade 4 Students
at Banmaeplu School, Tak Province

วัชรกร เกตุรักษ์¹, พระครูสิริปัญญาโสภณ²

Watcharakon Ketrak¹, Phrakusiripanyasopon²

สาขาวิชาการสอนสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2}

Program in Teaching Social Student Faculty of Education,

Mahamakut Buddhist University^{1,2}

Corresponding author, e-mail: sarthonghan@gmail.com²

Received: March 05, 2025; Revised: April 05, 2025; Accepted: April 08, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองการวิจัยในชั้นเรียนมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอลำปาง จังหวัดตาก

ผลการวิจัยพบว่า จากการวิจัยผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้ 2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก ก่อนเรียนมีค่าคะแนน ($\bar{X}$ = 11.71, S.D. = 4.31) และหลังเรียนมีค่าคะแนน ($\bar{X}$ = 16.05, S.D. = 4.14) ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าคะแนนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: นักเรียน, มารยาท, การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน

Abstract

This research is an experimental study conducted in a classroom with the following objectives: 1) to develop a learning management plan using activity-based learning on the topic of proper religious etiquette for fourth-grade students at Banmaeplu School, Tak Province, to achieve effectiveness according to the standard of 80/80 and 2) to compare learning outcomes before and after implementing the activity-based learning management plan on the topic of good citizen etiquette for fourth-grade students Banmaeplu School, Tak Province. The sample group consisted of fourth-grade students from Banmaeplu School, Tha Song Yang District, Tak Province.

The research findings revealed the following:- 1. The effectiveness of the learning management plan using activity-based learning on the topic of good citizen etiquette for fourth-grade students at Banmaeplu School, Tak Province, met the standard of 80/80, which aligns with Research Hypothesis 1. 2. Comparing learning outcomes using the activity-based learning management plan on the topic of good citizen etiquette for fourth-grade students at Banmaeplu School, Tak Province, showed that the mean score before learning was 11.71 (SD = 4.31), while after learning, it increased to 16.05 (SD = 4.14). This difference was statistically significant at the 0.5 level, supporting Research Objective 2.

Keywords: students, etiquette, Activity-Based Learning.

บทนำ

การศึกษานับว่าเป็นหัวใจที่สำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และที่สำคัญยิ่งกว่า คือ ด้านการศึกษา จัดเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพในปัจจุบันซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตและการพัฒนาประเทศโดยตรง การให้การศึกษาจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงผู้เรียน ผู้เรียนเป็นบุคคลต้องพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นผลจากความสามารถของผู้เรียนที่พึงได้รับการเรียนการสอนที่ผสมผสานทั้งสาระความรู้ คุณธรรม คุณลักษณะอย่างสมบูรณ์ และมาตรา 24 ความสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ ความรู้นำมาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น พัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ (กรมวิชาการ, 2551: 7)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในด้านปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาหรือตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นมีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติและสังคมโลกนอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคม ในฐานะพลเมืองดี ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) ด้านความรู้ ในเนื้อหาสาระความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญตามขอบเขตที่กำหนดไว้ ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ (2) ด้านทักษะกระบวนการเช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทาง สังคม ทักษะทางการสืบสวนสอบสวน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ การสืบค้น เป็นต้น (3) ด้านเจตคติและค่านิยม เกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักพึ่งตนเอง เห็นคุณค่า ของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์รู้จักการทำงานกลุ่มเป็น (4) ด้านการจัดการและการปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้ ผู้เรียนเกิดทักษะ ในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรม มาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ (กรมวิชาการ, 2545: 3-4) การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน คือ เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เป็นการเอากิจกรรม เป็นที่ตั้งเพื่อฝึกและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้เรียนจะเกิดการตื่นตัว กระตือรือร้นด้านการรู้คิดจากตัวเองมากกว่าการฟังบรรยายและการท่องจำ การใช้กิจกรรมเป็นฐาน หมายถึงเอากิจกรรมเป็นที่ตั้งเพื่อที่จะฝึกหรือพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือ เป้าหมายที่กำหนด ที่มีความสามารถแตกต่างกัน โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือจัดหา และชี้แนะแหล่งค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบให้ผู้สอนเลือกใช้ ตามความเหมาะสมของเนื้อหา ดังนั้นครูควรจะมีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียน เป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการทำงาน กลุ่ม มีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบและ แสดงออกถึงศักยภาพของตนเอง ควรต้องปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ มากขึ้น โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือผู้เรียนด้วยกันให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะเท่านั้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการช่วยเหลือนักเรียนโดยการใช้การเรียนการสอนแบบใช้กิจกรรม เป็นฐานเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น น่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนอีกแบบหนึ่งที่เหมาะ สำหรับนักเรียนและเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาในการเรียนการสอนและยังเป็นทางเลือกหนึ่ง ที่จะนำไปปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อผู้เรียน ได้แก่ สร้างองค์ความรู้ให้แก่ตนเอง แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม มีความรับผิดชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการ

เรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

จากการศึกษาสภาพปัญหาในการสอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู จังหวัดตาก พบว่ามีเนื้อหาการเรียนการสอนมีจำนวนมากผู้สอนเน้นใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย จึงมีส่วนทำให้ผู้เรียนขาดความสนใจในการเรียนรู้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและใช้เทคนิคการสอนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในการวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอด่านช้าง จังหวัดตาก ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอด่านช้าง จังหวัดตาก

สมมติฐานการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ร้อยละ 80/80
2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอด่านช้าง จังหวัดตาก สูงกว่าก่อนเรียนและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based-Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอด่านช้าง จังหวัดตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอด่านช้าง จังหวัดตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 5 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 148 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอด่านช้าง จังหวัดตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 32 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชา สังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 แผน และเครื่องมืออื่นๆ ที่ใช้ในการพัฒนา ครั้งนี้ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบเรียนร่วมมือ จำนวน 5 แผน ประกอบไปด้วย

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความสำคัญของศาสนาจำนวน 1 คาบ คาบละ 50 นาที
- 2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง พระพุทธศาสนาจำนวน 1 คาบ คาบละ 50 นาที
- 3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาจำนวน 1 คาบ คาบละ 50 นาที

4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง คนดีที่น่าชื่นชมจำนวน 1 คาบ คาบละ 50 นาที

5) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่างจำนวน 1 คาบ คาบละ 50 นาที

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนหลังการเรียน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้การวิจัย

3.1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับ เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี เพื่อกำหนด ขอบเขตเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด

3) ศึกษาเอกสาร และตำราที่เกี่ยวข้องกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

4) ศึกษาหลักสูตร จุดมุ่งหมาย มาตรฐานและตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์และขอบเขต เนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีของชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

5) ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีจากเนื้อหาสาระ ที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ไว้ จำนวน 5 แผน รวมใช้เวลาเรียนทั้งหมด 5 คาบ โดยทั้ง 5 แผน จัดกิจกรรม การเรียนโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งพัฒนาโดย Frank Lyman (1981) โดยมีขั้นตอน ในการทำกิจกรรม

6) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอรับ คำแนะนำ

7) หลังการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและทำการปรับปรุงแก้ไขได้นำแผนทั้ง 5 แผน ไปให้ครูพี่เลี้ยงตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม

8) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขตามผลการตรวจของผู้ครูพี่เลี้ยง เสนอต่อ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง แล้วจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 การสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีโดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหนังสือ และหลักที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบผลการเรียนรู้
2) ศึกษาสาระการจัดการเรียนรู้และมาตรฐาน ตัวชี้วัดสาระสังคมศึกษา
3) วิเคราะห์เนื้อหา เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีแล้วสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ให้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้จำนวน 30 ข้อ โดยคำตอบเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือก

4) นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อขอรับคำแนะนำ

5) หลังการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและทำการปรับปรุงแก้ไข ได้นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา เพื่อพิจารณาว่าแบบทดสอบที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้หรือไม่โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

คะแนน	+1	สำหรับข้อที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
คะแนน	0	สำหรับข้อที่ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
คะแนน	- 1	สำหรับข้อที่ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

6) นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญการสอนสังคมศึกษา มาคำนวณหาค่า IOC แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จำนวน 20 ข้อ จากนั้นจึงทำการจัดพิมพ์

7) นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู

8) นำกระดาษคำตอบของนักเรียนมาตรวจให้คะแนน โดยข้อที่ถูกต้อง 1 คะแนน ข้อที่ผิดหรือไม่ได้ตอบหรือตอบมากกว่า 1 ข้อ ได้ 0 คะแนน และเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.3 การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบบสอบถามความคิดเห็นตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักการ วิธีการ และรูปแบบในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

2) สร้างแบบสอบถามความคิดเห็น ตามกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาจากเอกสาร

3) นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้น ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบความครอบคลุม และความถูกต้องชัดเจนของหัวข้อในแบบสอบถามความคิดเห็น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) และความถูกต้องทางด้านภาษา

5) นำแบบสอบถามความคิดเห็นไปขอคำปรึกษา แก่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งและนำไปใช้รวบรวมข้อมูลต่อไป

การแปลผลประเมินค่าคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามความพึงพอใจเกณฑ์การแปลผล

คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการสอนกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู ที่เรียนเรื่องมารยาทของศาสนิกชนที่ดี ดังนี้

1. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับกลุ่มประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 32 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 30 ข้อ จากนั้นทำการตรวจแบบทดสอบที่นักเรียนได้ทำไปแล้ว เพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีความรู้พื้นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี มากน้อยเพียงใด และควรได้รับการพัฒนาอย่างไร

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการใช้เทคนิคการสอนการเรียนรู้แบบร่วมมือ ตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 5 แผน รวมเวลา 5 ชั่วโมง

3. ดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรูปแบบเรียนรู้ร่วม กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยให้กลุ่มเป้าหมายศึกษาบทเรียนสำเร็จรูปตามกระบวนการขั้นตอนในแต่ละกรอบเนื้อหา

4. เมื่อสิ้นสุดการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดี กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้งหมดแล้วให้กลุ่มเป้าหมายทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้หลังเรียน (Posttest)

5. รวบรวมและตรวจผลการทดสอบหลังเรียน (Posttest) และทดสอบก่อนเรียน (Pretest) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ

4. ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องมารยาทของศาสนิกชนที่ดี โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC)

4.2 ข้อมูลจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 ข้อมูลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีก่อนและหลังเรียน โดยการใช้เทคนิคการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โดยพิจารณาจากค่าความแตกต่างของคะแนนนักเรียนแต่ละคน และทดสอบในภาพรวมโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test Dependent Group)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 หาค่าความเที่ยงตรง ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนที่ดีโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องเหมาะสมระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ให้คะแนน +1 สำหรับข้อที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ให้คะแนน 0 สำหรับข้อที่ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ให้คะแนน -1 สำหรับข้อที่ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

การแปลผล

ถ้าผลการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC) มีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงกับจุดประสงค์ สามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ได้ แต่ถ้าการพิจารณา IOC มีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้ตามจุดประสงค์ ให้ทำการแก้ไข ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5.2 หาค่าเฉลี่ยของคะแนน (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนคนทั้งหมด

5.3 หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\bar{X}$	แทน	คะแนนสอบ
	N	แทน	จำนวนคนทั้งหมด
	$\sum$	แทน	ผลรวม

5.4 การทดสอบค่าที (t-test Dependent Samples)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\sum D^2 - (\sum D)^2 / (n-1)}}$$

เมื่อ	D	แทน	ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน
	$\sum D$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนนความต่าง
	N	แทน	จำนวนคู่คะแนน

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอนาทนสองยาง จังหวัดตาก ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานผลการวิเคราะห์นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านแม่พลู อำเภอด่านสองยาง จังหวัดตาก ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สารวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับร้อยละ 80/80 ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นวิธีการเรียนรู้บนพื้นฐานของการให้ผู้เรียน แต่ละคนทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เพื่อนในกลุ่ม ส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ สามารถทำความเข้าใจ เนื้อหาได้ดี การจับกลุ่มมีความเหมาะสมและเวลาเหมาะสมกับเนื้อหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพันธ์ ให่พันธ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อร่วมกับผังกราฟิกที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ร่วมด้วย ซึ่งมี ลักษณะเป็นแผนผังทางความคิด ประกอบไปด้วยความคิดหรือข้อมูลสำคัญๆ ที่เชื่อมโยงกันอยู่ในรูปแบบ ต่างๆ ทำให้เห็นโครงสร้างของความรู้หรือเนื้อหาสาระนั้น เป็นเทคนิคที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการ เรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ จำนวนมาก ดังเช่นเนื้อหาของวิชาสังคมศึกษา เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ขึ้นเร็วขึ้นและจดจำได้นาน เนื่องจากเน้นการเชื่อมโยงความรู้เก่าและความรู้ใหม่ในการเรียนการสอน อย่างสมเหตุสมผล ทำให้รับรู้สิ่งต่างๆ อย่างมีความหมายเป็นวิธีการกระตุ้นและสร้างพัฒนาการของสมอง ให้ทำงานอย่างเป็นระบบ ผังกราฟิกจึงเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าสำหรับใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคม ศึกษา ทั้งยังมีหลายรูปแบบสามารถประยุกต์ใช้ได้โดยไม่สิ้นสุดแบบต่างๆ ของผังกราฟิกแสดงให้เห็นถึง การจัดลำดับกระบวนการคิดของผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ เป็นกลวิธีที่ใช้ในการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียนให้ ชัดเจนยิ่งขึ้นนอกจากนี้ การทำผังกราฟิก ยังช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการตีความ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และการใช้ผังกราฟิก สามารถไปใช้ได้กับ ทุกระดับชั้น และจะมีประสิทธิภาพมากเมื่อนักเรียนช่วยกันทำเป็นคู่กับเพื่อนหรือทำเป็นกลุ่มและ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รณชัย จันทรแก้ว (2559) ได้ศึกษาเรื่องการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรม เป็นฐานร่วมกับผังกราฟิก จึงเป็นวิธีการสอนที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิชาสังคมศึกษาด้วยการปฏิบัติจริง ด้วยตนเอง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ ด้วยการช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกันและสามารถสรุปความคิดรวบยอดได้อย่างเข้าใจ สร้างแรงจูงใจ ในการเรียนให้เกิดกับนักเรียน อันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน มีความเหมาะสมกับเนื้อหาบางเนื้อหา เท่านั้น ซึ่งควรจะเป็นเนื้อหาที่ให้ผู้เรียนได้เปิดกว้างทางความคิดโดยสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่าง หลากหลาย เทคนิคการสอนนี้จึงไม่เหมาะสมสำหรับเนื้อหาที่มีคำตอบตายตัว

2. หากใช้เทคนิคการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานกับนักเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น เหมาะสม มากขึ้นสำหรับการนำไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ยังอ่อนในเรื่องทักษะในการคิดอย่างมี เหตุผล ทำให้เกิดพฤติกรรมการคิด การพูดคุยและการแลกเปลี่ยนระหว่างกันน้อยกว่าเท่าที่ควร

3. นักเรียนมักจะตอบคำถามด้วยคำตอบสั้นๆ ไม่ครอบคลุมส่วนที่สำคัญ รวมทั้งขาดการหาเหตุผลสนับสนุน ผู้สอนจึงควรเน้นย้ำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการแสดงคำตอบและการให้เหตุผลอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา
- กรมวิชาการ. (2541). *แผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม (2540-2544): เพื่อวิถีชีวิตไทยในประชาคมโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- กีนาริน ต้นเสียงสม. (2548). การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้เทคนิค STAD กับวิธีสอนแบบปกติ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- ชนาธิป พรกุล. (2543). *แคล์: รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2523). *กระบวนการสันนิเวศนาการและระบบสื่อการสอน. ในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา หน่วยที่ 2*. กรุงเทพฯ: สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐจิรา หลอดแก้ว. (2552). ผลการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียแบบร่วมมือที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์และระบบปฏิบัติการเบื้องต้นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางปลาม้า สูงสุมาณดุสิต. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- ทีศนา แคมมณี. (2548). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ธีรพงษ์ มหาวิโร. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2556)*. กรุงเทพฯ: เจริญรัฐการพิมพ์.
- รณชัย จันทร์แก้ว. (2559). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณผลสัมฤทธิ์และความคงทนในการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 27(2), 165-178.
- เอกพันธ์ ให่พันธ์. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. *ศึกษาวารสารศึกษาศาสตร์*, 4(1), 93-105.

**การจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม
องค์การบริหารส่วน จังหวัดสมุทรสาคร**

**A Study on Game-based Learning Management in Thai History for Grade 7
Students at Ban Plong Liam School under the Samut Sakhon
Provincial Administrative Organization**

ณัฐพล ทองวิเวก¹, พระสุวรรณ สุขเมตปญโญ (ขำโพธิ์ทัย)²

Nattaphol Thongwiwek¹, Phra Suwan Sumetpanyo (Khamphothai)²

สาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

Program in Social Studies, Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand^{1,2}

Corresponding author, e-mail: swansingburi@hotmail.com²

Received: March 27, 2025; **Revised:** April 20, 2025; **Accepted:** April 25, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร 2) เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมรายวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้เกมเป็นฐานในการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2567 โดยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการ เรื่องอาณาจักรสุโขทัย จำนวน 3 ชั่วโมง 2) แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนแบบกลุ่ม 3) แบบประเมินผลการสะท้อนการเรียนรู้ (แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน) โดยการใช้การ์ดเกมกระดาษ (บิงโกเกมส์) เรื่องอาณาจักรสุโขทัยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียนที่ใช้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย ในการมีส่วนร่วมได้ โดยมีคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตก่อนเรียนเท่ากับ 4.33 น้อยกว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตหลังเรียนที่มีค่าเท่ากับ 10.58 มีค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานก่อนเรียนเท่ากับ 1.07 น้อยกว่า ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียน ที่มีค่า 1.38 มีค่าร้อยละ ของคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 21.65 น้อยกว่า ค่าร้อยละของคะแนนสอบหลังเรียน ที่มีค่า 52.90 ปรากฏว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย สูงกว่านักเรียนที่ใช้การสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .076

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม, นักเรียน, วิชาประวัติศาสตร์ไทย

Abstract

This study aimed to: 1) investigate the effectiveness of game-based instructional management for Grade 7 students at Ban Plongliam School, Samut Sakhon Provincial Administrative Organization, and 2) compare the learning outcomes of game-based activities in the history subject for Grade 7 students at the same school. The research sample comprised 30 Grade 7 students from Ban Plongliam School, Samut Sakhon Provincial Administrative Organization, during the 2024 academic year, selected through purposive sampling of one classroom. Research instruments included: 1) a three-hour instructional plan on the Sukhothai Kingdom, 2) a group-based student behavior observation form, and 3) reflective learning assessments (pre-test and post-test) using a paper-based bingo card game focused on the Sukhothai Kingdom during learning activities.

Research findings indicated a statistically significant difference at the .05 level between pre-test and post-test mean scores following game-based instruction on the Sukhothai Kingdom. The pre-test mean was 4.33, significantly lower than the post-test mean of 10.58. The standard deviation of pre-test scores (1.07) was also lower compared to post-test scores (1.38). Pre-test scores averaged at 21.65%, whereas post-test scores improved significantly to 52.90%. Furthermore, students participating in game-based learning showed significantly higher achievement than students taught using conventional instructional methods, with statistical significance at the level of .076.

Keywords: Game-based learning, students, Thai history.

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นักเรียนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นส่งผลให้การศึกษาของประเทศไทยเกิดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ก้าวทันต่อความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความหลากหลายที่ต้องใช้ทักษะแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของนักเรียน จึงได้เข้ามามีบทบาทต่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และการศึกษาแบบไร้พรมแดน รวมทั้งการขยายโอกาสให้กับผู้เรียนเลือกเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long learning) ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และเป็นพลเมืองที่สร้างความยั่งยืนให้กับประเทศ (วิทยา วาโย และคณะ, 2563)

ประวัติศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่ความเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วในสังคมทั้งสังคมไทยและสังคมโลก และสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่และสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้รู้ถึงธรรมชาติและขอบเขตความสามารถที่มีจำกัดของมนุษย์รู้จักความสามารถของตนเอง ประวัติศาสตร์ช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ในอดีตและเหตุการณ์ในปัจจุบันว่าเกิดขึ้นได้อย่างไรมีเงื่อนไขใดที่ผลักดันให้เกิดขึ้นเข้าใจภูมิหลังความเป็นมาของปัญหาต่างๆ ทำให้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและ

ป้องกันสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้น และนำมาปรับใช้ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม แต่คนในปัจจุบันให้ความสนใจต่อประวัติศาสตร์น้อยมาก เพราะประชาชนโดยทั่วไปเห็นว่าประวัติศาสตร์ห่างไกลจากชีวิตจริงและประวัติศาสตร์ยังปราศจากประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันกระบวนการการศึกษาประวัติศาสตร์ยังใช้การท่องจำไม่เป็นการพัฒนาสติปัญญา และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แก่ผู้ศึกษาแต่อย่างใด (นาตยา ภัทรแสงไทย, 2525, อังโน จิตนา กิจบำรุง, 2545)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การจัดการการศึกษาในปัจจุบันต้องยึดหลักว่า “ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” ซึ่งตรงกับวิธีที่เรียกว่า เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้ชี้แนะแนววิธีเรียนรู้แบบต่างๆ และอธิบายความรู้พื้นฐาน ให้ผู้เรียนเข้าใจสำหรับเป็นพื้นฐานที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปได้ด้วยตนเอง ตามวิธีเรียนรู้ที่ได้รับการชี้แนะ และพัฒนาเป็นวิธีเรียนรู้ของตนเองสื่อการเรียนการสอน และแหล่งการเรียนรู้นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งนอกจากที่จะสร้างความสนใจใฝ่รู้ในการเรียนแล้ว ยังทำให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้นอีกด้วยดังที่ได้กล่าวไว้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน พบว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทัศนคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากนักเรียนเห็นว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาค่อนข้างมาก ต้องใช้ความจำเป็นหลักในการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ประกอบกับผู้สอนโดยส่วนใหญ่ จะใช้การจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายซึ่งการเรียนการสอนแบบบรรยายเป็นวิธีการที่ผู้สอนต้องบรรยาย หรืออธิบายเนื้อหาทั้งหมดและผู้เรียนต้องฟัง ต้องจดจำและเก็บรายละเอียดทั้งหมดจากการอธิบาย ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย เกิดความไม่สนุกและจดจ่อกับเนื้อหาได้เพียงแค่ระยะสั้นๆ เท่านั้น รวมทั้งมีกิจกรรมอื่นที่น่าสนใจหรือดึงดูดนักเรียนได้มากกว่า เช่น สื่อสังคมต่างๆ และเกมในโทรศัพท์มือถือซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจเป็นปัจจัยหลักหรือปัญหาสำคัญที่มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย และส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนอกจากนี้จากการสังเกตพฤติกรรมนักศึกษาในห้องเรียนพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดแทรกความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ เช่น สื่อวีดิทัศน์และเกมต่างๆ ที่มีความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อนำมาใช้จะเห็นได้ว่านักเรียนให้ความร่วมมือกับกิจกรรมในชั้นเรียนและร่วมแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้สอนจึงได้มีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Games based Learning) มาใช้เป็นตัวกลางหรือสื่อที่น่าสนใจของนักเรียนในกิจกรรมและเนื้อหาวิชา และสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนในการดึงดูดความสนใจของนักเรียนซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทัศนคติที่มีต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ และเพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ดีขึ้น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Games based Learning) คือ สื่อในการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานไปพร้อมๆ กับการได้รับความรู้ โดยสอดแทรกเนื้อหาทั้งหมดการเรียนรู้เอาไว้ในเกมให้ผู้เรียนลงมือเล่นเกม เกิดจากความพยายามคิดค้นหารูปแบบวิธีการสอนใหม่ๆ สื่อการสอนใหม่ๆ เพื่อนำมาปิดช่องโหว่ของข้อจำกัดของการเรียนรู้ การรับรู้ของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน (วรรัตน์ อินทสระ, 2562) โดยการให้ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา และนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่นและผลการเล่นเกมของผู้เรียน มาใช้ในการอธิบายเพื่อสรุปการเรียนรู้ (ทิตินา แหมมณี, 2555) ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนเองบนพื้นฐานแนวคิดที่จะทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และการใช้เกมเป็นฐานให้เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำการเรียนการสอนในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นักเรียนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้การศึกษาของประเทศไทยเกิดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความหลากหลายที่ต้องใช้ทักษะแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของนักเรียน จึงได้เข้ามามีบทบาทต่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องยึดหลักการศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นักเรียนทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2564)

จากเหตุข้างต้นการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากการเน้นหนักที่ วิชาการ เป็นเน้นให้ความสำคัญไปที่นักเรียน การสอนสมัยใหม่ก็จะเน้นไปที่กิจกรรมและสื่อที่น่าสนใจ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความสุขสนุกสนานจากการจัดกิจกรรมภายในห้องเรียน ทำให้เข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากนักเรียนมีการลงมือทำกิจกรรมด้วยตัวเอง (Learning by Doing: LbD) ด้วยเหตุนี้เอง จึงได้มีการออกแบบสื่อการเรียนรู้ใหม่โดยประยุกต์เอาเกมมาใช้ในการเรียนรู้ โดยมีการจำลองสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ นักเรียนได้เล่นและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน จึงเป็นที่มาของการรู้แบบใช้เกมเป็นฐาน (Game Based Learning: GBL) (วรรัตน์ อินทสระ, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมรายวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้เกมเป็นฐานในการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้นำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ ม.1/1

2. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร มีขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาดังต่อไปนี้

1) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 60 คน จำนวน 2 ห้องเรียน

กลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1

2) ตัวแปรในการวิจัย

ในการวิจัย เรื่องการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย โดยใช้เกมเป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ได้กำหนดตัวแปรดังนี้ 2.1) ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบใช้เกมเป็นฐาน 2.2) ตัวแปรตาม คือ ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสร้างเครื่องมือการหาค่า IOC
2. เครื่องมือที่ใช้ในการสอนประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เกมเป็นฐานของนักเรียน เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย จำนวน 3 ชั่วโมง
3. เครื่องมือรวบรวมข้อมูลประกอบวิจัย ได้แก่ 1) แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนแบบกลุ่ม 2) แบบประเมินผลการสะท้อนการเรียนรู้ และ 3) แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน
4. การ์ดเกมกระดาน (เกมสปีดโก)

การจัดการเรียนรู้ที่นำกิจกรรมวิธีการ เกมเป็นฐาน (Game Based Learning: GBL) หรือการใช้บอร์ดเกมมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ขั้นตอนและเทคนิคการพัฒนาการ์ดเกมกระดาษ นำมาซึ่งการตั้งโจทย์ปัญหาหรือข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนก่อนจะหยิบจับเอาสิ่งที่มีรอบตัวมาพลิกแพลง ประกอบเป็นบอร์ดเกมที่น่าสนใจและสอดแทรกไปด้วยเนื้อหาที่ครอบคลุมสาระวิชาสำคัญต่างๆ ทั้งยังแฝงด้วยการพัฒนาทักษะความรู้จำเป็นที่ผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นควรได้รับ เกมทำให้เกิดพลังการมีส่วนร่วมของนักเรียน บรรยากาศในห้องเรียนก็เปลี่ยนแล้วยิ่งทำต่อเนื่องก็ยิ่งเห็นผลลัพธ์ว่าเด็กมีสมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ รู้จักวางแผนที่สำคัญ คือ เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งต้น คือ เด็กๆ จำพยัญชนะและคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้มากขึ้น โดยไม่ใช่จากการท่องจำ แต่เป็นการลงมือปฏิบัติจนเกิดการบันทึกความจำที่ติดตัวไปเองโดยอัตโนมัติ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง “การจัดการจัดการการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร 2. เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมรายวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้เกมเป็นฐานในการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ก่อนเรียนและหลังเรียน มีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวน 30 คน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสาเหตุการไม่มีส่วนร่วมของนักเรียน
2. การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปล่องเหลียม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และค่าสถิติทดสอบทีในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่ใช้การจัดการเรียนการสอนก่อนใช้เกมเป็นฐานและหลังใช้เกมเป็นฐานว่าระดับความสามารถ การจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็นฐานได้หรือไม่ โดยวัดจากคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนว่ามีส่วนร่วมมากขึ้นในระดับใด

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	ระดับความสามารถ	t
ก่อนเรียน	2	4.33	.07	21.65	พอใช้	14.58*
หลังเรียน	2	10.58	.38	52.90	ดี	

จากตารางที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ มีผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ของกลุ่มที่ใช้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่องอาณาจักรสุโขทัย ในการมีส่วนร่วมได้ โดยมีคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตก่อนเรียนเท่ากับ 4.33 น้อยกว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตหลังเรียนที่มีค่าเท่ากับ 10.58 มีค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานก่อนเรียน เท่ากับ 1.07 น้อยกว่า ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียน

ที่มีค่า 1.38 มีค่าร้อยละ ของคะแนนก่อนเรียน เท่ากับ 21.65 น้อยกว่า ค่าร้อยละของคะแนนสอบ หลังเรียนที่มีค่า 52.90 ปรากฏว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกม เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย สูงกว่านักเรียนที่ใช้การสอนแบบ ปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.76

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็น ฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมทำให้ ทราบได้ว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกม จะมีความสามารถ การมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็นฐานมากขึ้นกว่าการเรียนการสอนแบบปกติ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย โดยใช้เกมเป็นฐานของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนบ้านปล่องเหล็ก องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการศึกษาสาเหตุการไม่มีส่วนร่วมของนักเรียน ก่อนเริ่มใช้เกมเป็นฐาน นักเรียนไม่มี ส่วนร่วมในการเรียนรู้ เกิดจากการไม่มีสิ่งดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ มีผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนน ก่อนเรียนของกลุ่มที่ใช้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย ในการมีส่วน ร่วมได้ โดยมีคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยเลข คณิตก่อนเรียนเท่ากับ 4.33 น้อยกว่าค่าเฉลี่ยเลขคณิตหลังเรียนที่มีค่าเท่ากับ 10.58 มีค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานก่อนเรียน เท่ากับ 1.07 น้อยกว่า ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียน ที่มีค่า 1.38 มีค่าร้อยละ ของคะแนนก่อนเรียน เท่ากับ 21.65 น้อยกว่าค่าร้อยละของคะแนนสอบหลังเรียน ที่มีค่า 52.90 ปรากฏ ว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1/1 เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย สูงกว่านักเรียนที่ใช้การสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .076

จากผลการวิจัยดังกล่าว การจัดการเรียนรู้แบบใช้เกมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทำให้ทราบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกม จะมีความสามารถการมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็นฐานมากขึ้นกว่า การเรียนการสอนแบบปกติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยนำไปใช้

ในการจัดทำเกม เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็นฐาน ควรมีกฎกติกาของเกมที่ยืดหยุ่นตามความแตกต่างของผู้เรียน เพศ และนอกจากสนุกแล้วต้องสามารถ ทบทวนบทเรียนในเรื่องที่สอนให้ได้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในรูปแบบการใช้เกมเป็นฐานในกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย อยู่ในระดับดีมาก มีคะแนนเฉลี่ย 4.85 เวลาในการดำเนินกิจกรรมการเล่นเกมนั้น เนื่องจากเกมที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเป็นเกมที่มิกติกาการชนะที่ไม่เป็นปรนัย หากใช้เวลา 1 ชั่วโมง ในกติกา การเล่นเกมควรตัดหรือมี การ์ดที่ต้องใช้โชคหรือดวงในการเล่น เกมออกช่วยจัดการเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ในการจัดการเรียนการสอนควรมีการจัดทำสื่อการสอนประเภทเกมที่สามารถเล่นได้คนเดียว หรือแบบกลุ่ม ในเรื่องอาณาจักรสุโขทัยและเพื่อมีส่วนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนด้วยกัน และทำให้การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเกิดบรรยากาศที่สนุกสนานในรายวิชาดังกล่าว
2. แบบทดลองการจัดการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วมโดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย ควรมีสถานการณ์ที่นักเรียนสามารถพบเจอได้ในปัจจุบัน หรือกำลังเป็นที่นิยมในสื่อสังคมออนไลน์ จะทำให้นักเรียนรู้สึกมีส่วนร่วมในการทำแบบทดลอง เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย เป็นเรื่องที่น่าสนใจนักเรียนสามารถพบเห็นและทำความเข้าใจในการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 34 ก 15 สิงหาคม 2542.
- จิตนา กิจบำรุง. (2545). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยและศึกษาทักษะการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้และวิธีสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ, ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิตนา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 15 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรัตน์ อินทสระ. (2562). *Game Based Learning The Latest Trend Education 2019 เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องเล่น*. เอกสารประกอบการอบรมและปฏิบัติการ “เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องเล่น” [Game Based Learning]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- _____. (2562). *เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องเล่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*. 14(34): 285-298.
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ARIT NPRU. *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://arit.npru.ac.th/>. [20 มกราคม 2564].

ทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท: ศึกษาวิเคราะห์

The Theory of truth in Theravada Buddhist Philosophy: Analytical Study

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

E-mail: maghavin9@yahoo.com

Received: March 03, 2025; Revised: April 12, 2025; Accepted: April 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า ความรู้ที่เกิดตามแนวทางของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นความรู้ที่บริสุทธิ์และแท้จริง เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าปฏิบัติอยู่เป็นเวลา 6 ปี และพระองค์ทรงได้พบเห็นสิ่งที่ถือว่าเป็นความจริงแท้ แน่นอนทนต่อการพิสูจน์ และจะต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ว่าจริง นอกจากจะสัมพันธ์กับประโยชน์เชิงปฏิบัติแล้ว ความจริงยังสัมพันธ์กับการได้พิสูจน์ทดสอบว่าจริงด้วยตนเองในระดับของประสบการณ์ระดับประสาทสัมผัสหรือเหนือประสาทสัมผัสธรรมดา ซึ่งทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) การเกิดและดับของจิต 2) การเกิดและการตายของสรรพสิ่ง 3) กรรมวิภาค และ 4) นิพพาน ทั้งนี้ทฤษฎีสัจธรรมเหล่านี้จะต้องอยู่บนหลักการที่ว่า 1) ความจริงจะต้องตรงกันระหว่างการรับรู้และสิ่งภายนอก หรือความจริงจะต้องตรงกันกับข้อเท็จจริง ถ้าขัดแย้งไม่ตรงกันก็ถือว่าไม่เป็นความจริง 2) ความจริงจะไม่ขัดแย้งกันในส่วนทั้งหมด หรือจะต้องมีความสอดคล้องกัน หลักคำสอนทางพุทธปรัชญาจะไม่เน้นเฉพาะความจริงที่ลงรอยกันทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเน้นถึงความจริงที่ลงรอยกันระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติด้วย 3) ความจริงเป็นอรรถประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติหรือสิ่งที่ป็นจริงตามหลักการของพุทธปรัชญาความจริงทุกอย่างจะต้องมีประโยชน์ หรือประโยชน์ทุกอย่างจะต้องเป็นจริง และความจริงนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์สามัญหรือประสบการณ์พิเศษที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และผลการปฏิบัตินั้นจะต้องนำไปสู่ความสงบสุขจริงที่สูงขึ้นไป และ 4) ความจริงจะต้องสิ่งที่พิสูจน์ทดลองได้ หรือพิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์นั้นๆ จะต้องมึเหตุผล พิสูจน์ทดลองได้ เป็นที่ยอมรับโดยนักปราชญ์ทั้งหลาย และเป็นความจริงสากลตลอดไป

คำสำคัญ: ศึกษาวิเคราะห์, ทฤษฎีสัจธรรม, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This academic article aims to study the theory of truth in Theravada Buddhist philosophy. The study found that:- Knowledge that arises according to Theravada Buddhist philosophy is pure and true knowledge. This is what the Buddha practiced for 6 years. And He has seen things that are considered to be true, certain, and resistant to proof. And it must be something that can be proven true. In addition to being related to practical benefits, Truth also involves being able to prove it to be true on the level of sensory or super sensual experience. There are four theories of truth in Theravada Buddhist philosophy: 1) The arising and passing away of the mind, 2) The birth and death of all things, 3) Karma and 4) Nirvana. However, these theories of truth must be based on the principle that: 1) Truth must be consistent with perception and external things, or truth must be consistent with facts. If it contradicts or is not consistent, it is considered untrue. 2) The truth must not contradict the whole, or must be consistent. Buddhist philosophical teachings do not focus only on theoretically consistent truths. But it also emphasizes the truth that is consistent between theory and practice. 3) Truth is the benefit gained from practice or something that is real. According to the principles of Buddhist philosophy, all truth must be useful, or all usefulness must be true, and that truth must be something that can be proven through ordinary or special experience that can be put into practice, and the results of that practice must lead to a higher level of true peace and 4) Truth must be something that can be proven experimentally or proven through experience. It must be reasonable, testable, accepted by scholars, and a universal truth forever.

Keywords: Analytical Study, The theory of truth, Theravada Buddhist Philosophy.

บทนำ

จากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่าในกลุ่มของผู้แสวงหาความจริง (truth) ซึ่งเป็นเรื่องของญาณวิทยา (Epistemology) การจะเข้าถึงความเป็นจริงได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยวิธีการค้นหาความจริง แต่ความจริงที่ได้รับนั้นจะตรงกับความเป็นจริงหรือไม่นั้นยังเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่อย่างกว้างขวางในสาขาวิชาปรัชญา เมื่อเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับญาณวิทยา ที่จะกล่าวถึงความรู้ซึ่งมักจะมีปัญหามานำให้ขบคิดกันอยู่เสมอและปัญหาที่พบบ่อยมากก็คือความรู้คืออะไร? (What is knowledge?) ซึ่งปัญหานี้ก็ได้มีกลุ่มนักคิดหรือนักปราชญ์บางกลุ่ม หรือบางคนพยายามแสวงหาคำตอบมาเป็นระยะเวลาอย่างยาวนาน จึงทำให้มีคำตอบเกี่ยวข้องกับความรู้มีอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นคำตอบที่เหมือนกันและแตกต่างกันไป แต่ดูเหมือนว่าคำตอบที่ได้มักจะเป็นแค่ความคิดความเชื่อของนักปราชญ์หรือกลุ่มชนในยุคนั้นๆ เท่านั้น จากประวัติศาสตร์ได้มีความพยายามในการตอบปัญหาความรู้คืออะไร? มาเป็นระยะเวลานานแล้ว เท่าที่ประมวลได้ก็คือตั้งแต่ยุคสมัยของเพลโต (Plato) นักปราชญ์เมธีชาวกรีก เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สำหรับปัญหาความรู้คืออะไรก็จะมีปรากฏรายละเอียดของคำตอบอยู่ในส่วนของการศึกษาวิชาปรัชญาตะวันตก สำหรับพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีการถือเอาความจริงหรือสัจธรรม

เป็นสำคัญเพราะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นนับเป็นสัจธรรม แต่หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ชาวพุทธหรือบุคคลใดก็ได้มีโอกาสที่จะได้เห็นหรือได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าอีก แต่ว่าสัจธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงแสดงไว้นั้นยังคงเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่บุคคลผู้นำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนที่เหมาะสมกับตนไปประพฤติปฏิบัติ ทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้และแพร่หลายไปทั่วโลก ประเด็นนี้เองที่ทำให้ผู้เขียนเกิดคำถามขึ้นว่า “อะไรคือความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้เขียนต้องการคำตอบ จึงศึกษาค้นคว้าถึงความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาทจากตำราต่างๆ โดยเฉพาะคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา เป็นต้น เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความจริง และเพื่อเป็นการแสวงหาคำตอบ ฉะนั้น ในบทความวิชาการนี้ จะศึกษาแสวงหาความหมายที่เกี่ยวกับความรู้ที่จะนำเข้าสู่ความรู้ที่เป็นจริง หรือที่เรียกกันว่าสัจธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธปรัชญาเถรวาทยอมรับและเข้าใจกันได้โดยทั่วไป

มนุษย์กับความรู้

ความรู้ที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์โดยทั่วไป มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

ประการที่ 1 ได้แก่ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากแรงศรัทธา หรือความเชื่อ (belief) ซึ่งความรู้ชนิดนี้ จะเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีเหตุผล ได้ยินได้ฟังมาแล้วก็เชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นความจริง เช่น มีบุคคลที่น่าเชื่อถือมาเล่าให้ฟังว่าได้พบสัตว์ประหลาดชนิดหนึ่งมีหัวเป็นมังกร มีตัวเป็นม้าอยู่ในทะเลจีน ก็เชื่อว่ามีสัตว์นั้นจริงๆ โดยไม่ได้พิจารณาไตร่ตรอง ใคร่ครวญหาเหตุผลว่าน่าจะเป็นไปได้หรือไม่ประการใด เป็นต้น (ปัญญานันโท, 2542)

ประการที่ 2 ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการคิด พิจารณาหาเหตุผล หรือปรัชญานั้นเอง ความรู้ระดับนี้เป็นสิ่งที่ดูๆ แล้วก็น่าเชื่อถืออยู่เหมือนกัน แต่ในบางครั้งก็เป็นความรู้ที่ได้แต่คิดเท่านั้น คือไม่สามารถจับต้องสัมผัสและพิสูจน์ได้ ฉะนั้น ความรู้ในระดับนี้ จึงเป็นความรู้ที่เกิดหลังจากการศึกษาหรือฟังแล้วก็น่าเชื่อถือ ดูๆ ไปก็มีเหตุผล ความรู้ในระดับปรัชญานี้ถือว่าอยู่กึ่งกลางระหว่างความรู้ที่เกิดจากศรัทธา (belief) และวิทยาศาสตร์ (Science) เช่น คำกล่าวที่ว่า หนามแหลมมีคมคนเสียม มะนาวกลมเกลี้ยงมีคมคนกลิ้ง เด็กจะดีก็ดีเองไม่เกี่ยวกับการมีกอบรมแต่ประการใด เพราะหนามจะแหลมก็แหลมเองตามธรรมชาติ ไม่มีใครไปเสียมหรือไปกลิ้งมันแต่ประการใด ดังนั้น เด็กจะดีก็ดีเองไม่ต้องมีใครไปสั่งไปสอนแต่ประการใด เป็นต้น ความคิดดังกล่าว ฟังดูก็มีเหตุผลดี (ปัญญานันโท, 2542: 2) แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอไป คือ บางครั้งคำกล่าวนี้อาจจะเป็นจริงก็ได้ บางครั้งอาจจะใช้ไม่ได้ คือ ยังหาความแน่นอนจริงแท้ไม่ได้ด้วยนั่นเอง

ประการที่ 3 ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย (research) หรือความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ (Science) ความรู้ประเภทนี้ เป็นความรู้ที่เกิดจากการสังเกตการทดลอง การจัดประเภท การอธิบาย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอนุมาน และอุปมาน (รศ.ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, 2529) ความรู้ในระดับนี้จะเริ่มต้นจากการกำหนดสมมติฐาน (hypothesis) ขึ้นเพื่อทำการพิสูจน์ สมมติฐานนั้นอาจมีลักษณะเป็นความเชื่อ เป็นคำกล่าวที่มีเหตุผล หรือเป็นความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งที่น่าจะนำมาพิสูจน์ว่า เป็นความจริงหรือไม่ประการใด เช่น กรณีนักวิทยาศาสตร์ชื่อนิวตัน (Newton) ไปนอนเล่นอยู่ที่ใต้ต้นแอปเปิ้ลและผลแอปเปิ้ลได้ร่วงลงมาถึงพื้นดิน นิวตัน (Newton) จึงพิจารณาหาเหตุผลว่า เหตุใดลูกแอปเปิ้ลจึงไม่หล่นออกไปนอกโลก คงจะเป็นเพราะโลกมีแรงดึงดูดต่อสรรพสิ่งต่างๆ บนพื้นโลก วัตถุต่างๆ จึงไม่ตกออกไปนอกโลก นิวตัน (Newton) จึงกำหนดสมมติฐานเบื้องต้น เพื่อทำการพิสูจน์ว่าโลกมีแรงดึงดูด เป็นต้น

ขั้นต่อไปเมื่อได้ทำการกำหนดสมมติฐานขึ้นเพื่อทำการพิสูจน์แล้ว ก็ต้องลงมือทำการทดลอง (experiment) เพื่อหาข้อมูลและข้อเท็จจริงมาพิสูจน์ว่าสมมติฐานที่กำหนดไว้นั้น เป็นความจริงหรือไม่ประการใด กำหนดเป็นทฤษฎี (Theory) ขึ้น (ปัญญานันโท, 2542)

อาจกล่าวได้ว่าความรู้ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลโดยทั่วไป 3 ประการนั้น ในทางพุทธปรัชญาเถรวาท ถือว่าเป็นความรู้ในระดับสมมติสัจจะเท่านั้น ยังเป็นความรู้ที่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ คือ เข้ากับกาลสมัย ได้เป็นบางช่วงเวลาเท่านั้น จากจุดบกพร่องนี้เองพุทธปรัชญาเถรวาทจึงได้เสนอความรู้ในระดับที่ 4 คือ ความรู้ระดับปรมัตถสัจจะ (metaphysical truth) ขึ้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบการเกิดความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับนักปราชญ์ทั่วไปแล้วก็สามารถจัดเป็นตารางเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเกิดความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับนักปราชญ์ทั่วไปแบบที่ 1

นักปราชญ์ทั่วไป	พุทธปรัชญาเถรวาท
ความรู้ระดับศรัทธา	สุตมยปัญญา
ความรู้ระดับปรัชญา	จินตามยปัญญา
ความรู้ระดับวิทยาศาสตร์	ภาวนามยปัญญา

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการเกิดความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับนักปราชญ์ทั่วไปแบบที่ 2

นักปราชญ์ทั่วไป	พุทธปรัชญาเถรวาท
ความรู้ระดับศรัทธา	สมมติสัจจะ
ความรู้ระดับปรัชญา	สมมติสัจจะ
ความรู้ระดับวิทยาศาสตร์	สมมติสัจจะ
	ปรมัตถสัจจะ

จากตารางที่ 1 และ 2 จะเห็นได้ว่า ความรู้ที่เกิดตามทัศนะของนักปราชญ์ทั่วไปกับพุทธปรัชญาเถรวาท มีลักษณะคล้ายกันอยู่ แต่เมื่อดูให้ละเอียดถี่ถ้วนลงไปแล้ว ความรู้ที่เกิดจากการได้ยินได้ฟัง (สุตมยปัญญา) ความรู้ที่เกิดจากความคิด (จินตามยปัญญา) และความรู้ที่เกิดจากการทดลองปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา) ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทจะมีความลึกซึ้งกว่า ด้วยว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติด้วยตนเอง และผลที่ได้ก็สามารถพิสูจน์หาความจริงได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ยิ่งมามองด้านความจริงสมมติ (สมมติสัจจะ) และความจริงปรมัตถ์ (ปรมัตถสัจจะ) แล้ว ความรู้ที่เกิดจากความเชื่อ (ศรัทธา) ความรู้ที่เกิดจากการคิดหาเหตุผล (ปรัชญา) และความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ ยิ่งเทียบได้กับความจริงเพียงสมมติเท่านั้น ด้วยว่าความจริงตามทัศนะของนักปราชญ์ทั่วไปนี้ จะเป็นความจริงได้บางครั้ง บางคราวของบางช่วงเวลาเท่านั้น แต่ปรมัตถสัจจะของพุทธปรัชญาเถรวาทสามารถทดลองเพื่อหาข้อเท็จจริงได้เสมอตลอดเวลาทุกสถานที่

ทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

เป็นที่เข้าใจกันแล้วว่าความรู้ที่เกิดตามแนวทางของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ถือได้ว่าเป็นความรู้ที่บริสุทธิ์และแท้จริง (สัจธรรม) คือ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าปฏิบัติอยู่เป็นเวลา 6 ปี ในสิ่งนั้นที่พระองค์ทรงได้พบ เห็นถือว่าเป็นความจริงแท้ แน่นนอน ทนต่อการพิสูจน์ และสิ่งที่เป็นจริงนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ว่าจริง ความจริงนั้นนอกจากจะสัมพันธ์กับประโยชน์เชิงปฏิบัติแล้ว ความจริงยังสัมพันธ์กับการได้พิสูจน์ทดสอบว่าจริง (verification) ด้วยตนเอง ในแง่ที่ว่าความจริงนั้นมีคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างหนึ่ง คือ จะต้องเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ทดสอบได้ด้วยประสบการณ์ ซึ่งอาจจะเป็นประสบการณ์ระดับประสาทสัมผัส (sensory experience) หรือประสบการณ์ในระดับเหนือประสาทสัมผัสธรรมดา (extrasensory experience) ก็ได้ (ลักษณะวัด เจริญพงศ์, 2541) ฉะนั้น เพื่อให้เป็นการเข้าใจความรู้ที่แท้จริง หรือทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทมากยิ่งขึ้น ต่อไปนี้ ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงทฤษฎีความเป็นจริงหรือทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทมาชี้แจงอภิปราย เพื่อยืนยันว่าทฤษฎีความจริงหรือทฤษฎีสัจธรรมแห่งคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีอยู่จริง

1. ทฤษฎีสัจธรรม: การเกิดและดับของจิต

พุทธปรัชญาเถรวาทได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับจิตไว้ว่า “ธรรมชาติที่ชื่อว่าจิต เพราะอรรถว่าคิด อธิบายว่า รู้อารมณ์ฯ เหมือนอย่างที่ท่านอาจารย์กล่าวไว้ว่า จิตมีการรู้แจ้งอารมณ์เป็นลักษณะดังนี้จริงอยู่ แม้เมื่อมีนิสสัยปัจจัยและสมนันตรปัจจัย เป็นต้น จิตก็เกิดขึ้นไม่เว้นจากอารมณ์เป็นลักษณะ (มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2506) จากคำนิยามนี้ก็เห็นได้ว่า สภาพของจิตนั้นมีการรับรู้อารมณ์เป็นลักษณะ มีการเกิดขึ้นก่อนและเป็นประธานในธรรมทั้งปวง คือ เมื่อจิตดวงหนึ่งเกิดขึ้นก็เป็นปัจจัยทำให้จิต อีกดวงหนึ่งเกิดขึ้นติดต่อกันอย่างไม่ขาดสาย (พระมหากานต์ชัย จิรกนโธ (แสงแก้ว), 2543)

จากการที่จิตมีการเกิดดับอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา จิตดวงเดิมเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป จิตดวงใหม่ก็เกิดขึ้นมาแทนที่แล้วก็ดับไปอีก เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ติดต่อกันจนหาที่สิ้นสุดมิได้ แม้ว่าร่างกายจะแตกสลายไปจากโลกนี้แล้ว จิตดวงใหม่ก็ย่อมจะเกิดขึ้นมาแทนที่อีกหาดับสนิทไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากจิตเกิดขึ้นได้ เพราะมีเหตุมีปัจจัยทำให้เกิดขึ้น เมื่อเหตุและปัจจัยยังมีอยู่ จิตดวงใหม่ ย่อมจะต้องเกิดมาแทนที่อีก (ปัญญานันโท, 2542) ฉะนั้น จึงถือได้ว่าจิตเป็นสภาวะธรรมที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งสามัญญลักษณะ หรือไตรลักษณ์ (ลักษณะ 3 อย่าง) คือ อนิจจา ความเป็นของไม่เที่ยง ทุกขตา ความเป็นทุกข์ และอนัตตา ความเป็นของไม่ใช่ตัวตน (ส.สพ. 18/1/1) และในขณะที่จิตหนึ่งๆ หรือขณะที่จิตเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปนั้น จิตจะตกอยู่ภายใต้ลักษณะ 3 คือ อุปาทะ-เกิดขึ้น ฐิติ-ตั้งอยู่ และภังคะ-ดับไป จิตทุกดวงที่เกิดขึ้นจะต้องประกอบไปด้วย 3 ลักษณะใหญ่นี้เสมอ จิตดวงเก่าก่อนจะดับก็ทำหน้าที่เป็นเหตุปัจจัยให้จิตดวงใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย (พระมหากานต์ชัย จิรกนโธ (แสงแก้ว), 2543) และการที่จิตดวงหนึ่งดับไปและจิตดวงใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ต่อๆ กันไปนั้นจิตดวงหนึ่ง ได้รับสืบทอดคุณสมบัติบางอย่างจากจิตดวงเดิมไว้ด้วย เช่น การสั่งสม จดจำสิ่งต่างๆ การสั่งสมความรู้ความสามารถ คุณธรรม สติปัญญา ผลบุญ และผลบาปต่างๆ ไว้ มนุษย์โดยทั่วไปจึงเข้าใจกันว่าจิตดวงเดิมยังคงสภาพอยู่ เพราะยังมีความสามารถในการจดจำ สติปัญญาเหมือนเดิมมิได้เปลี่ยนแปลง (ปัญญานันโท, 2544) จากจุดนี้พุทธปรัชญาเถรวาทจึงได้สอนให้มองเห็นความจริงของสภาพจิต ซึ่งมีความเป็นสัจธรรมอยู่ คือ มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป และให้มองเห็นว่า จิตที่มีอยู่นี้มีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา หมายความว่า

จิตทุกดวงหรือทุกขณะที่เกิดขึ้นต่างเป็นปัจจัยของกันและกัน ซึ่งการที่จะดับจิตได้ ก็คือให้ตัดเหตุและปัจจัยที่ทำให้จิตเกิดขึ้น ได้แก่ การเข้าถึงนิพพานนั่นเอง

2. ทฤษฎีสัจธรรม: การเกิดและการตายของสรรพสิ่ง

สรรพสิ่งในที่นี้ หมายถึง สิ่งสารหรือสิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง ได้แก่ สิ่งที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ธรรมชาติ ธรรมดาได้ค้ำกันเข้าจากจุดที่ย่อยที่สุดที่เรียกว่า ธาตุ และในธาตุเหล่านั้น ก็มีคุณสมบัติของดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และแม้แต่วิญญานธาตุ แต่ละอย่างจะปรากฏโดยลักษณะของตนเอง ซึ่งสามารถจะย่อยออกไปเป็นอนุ เป็นปรมาณู สิ่งทั้งหลายในโลกนั้นจึงเกิดขึ้น จากการเกาะกุมของกลุ่มย่อยๆ คือ บรรดาอนุทั้งหลาย ทำให้เกิดเป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตขึ้นในโลก ฉะนั้น ในที่นี้จึงสรุปไว้เป็น 2 อย่าง คือ 1) อุปาทินนสังขาร ได้แก่ สังขารที่มีใจครอง คือ มนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน เทวดา สัตว์นรกเปรต และอสุรกาย เป็นต้น ซึ่งสังขารเหล่านี้เป็นสังขารที่มีใจครอง และมีความนึกคิดเคลื่อนไหวได้มีการเวียนว่ายตายเกิด 2) อนุปาตินนสังขาร ได้แก่ สังขารที่ไม่มีใจครอง คือ หิน กรวด ทราย แม่น้ำ ต้นไม้ ภูเขา แผ่นดินและอากาศ เป็นต้น ซึ่งสังขารเหล่านี้ถึงแม้ จะไม่มีวิญญาณหรือไม่มีใจครอง แต่ในที่สุดของมันแล้ว ก็ต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของธรรมชาติเหมือนกัน (พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตตญาณ), 2535)

ผู้ที่ทราบความเป็นจริงของสังขารทั้ง 2 แบบแล้วจากพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ไม่ว่าจะเป็นสังขารที่มีใจครองและไม่มีใจครอง เมื่อมีการเกิดขึ้น (อุปาทะ) ตั้งอยู่ (ฐิติ) แล้วต้องดับไป (กังคะ) อย่างแน่นอน ฉะนั้น สรรพสิ่งจึงถูกมองว่ามีการเกิดขึ้นเป็นเบื้องต้น มีการตั้งอยู่เป็นท่ามกลาง และมีการตายหรือดับไปในที่สุด ย่อมทำให้สงสัยประจักษ์จากกิเลสได้ง่ายกว่าผู้ไม่ทราบความเป็นจริงของสังขารดังกล่าวมาแล้วนั้น

3. ทฤษฎีสัจธรรม: กรรมวิภาค

จากคำกล่าวที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นจุดยืนของความเป็นสัจธรรมหรือเที่ยงแท้แน่นอนของคำสอนเรื่องกรรม ด้วยว่าพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาที่มีเหตุผลมากที่สุดศาสนาหนึ่ง คือ พระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อในความเป็นจริงของเหตุและผล เมื่อเหตุดีผลก็ต้องดีด้วย เมื่อเหตุไม่ดี ผลที่ออกมาก็ต้องไม่ดีด้วย เป็นไปไม่ได้ที่คนทำดีจะได้รับความเดือนร้อน เพราะการกระทำดีเป็นเหตุและคนทำชั่วจะได้รับความสุขความเจริญ เพราะการกระทำชั่วเป็นเหตุหมายความว่า คนทั้ง 2 ประเภทยานั้น อาจได้รับผลในทางตรงกันข้ามกับกรรมที่เข้ากระทำในปัจจุบัน หากเป็นเช่นนั้นบุคคลต้องเข้าใจว่า ผลที่เขาได้รับนั้นเป็นผลแห่งอดีตกรรม อาจเป็นอดีตไกลหรือใกล้ก็ตาม (พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตตญาณ), 2535) ฉะนั้น คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมหรือกฎที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ในพุทธปรัชญาเถรวาท จึงเป็นสัจธรรมที่ เที่ยงแท้ แน่นนอน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและสมเหตุสมผลมากที่สุด

4. ทฤษฎีสัจธรรม: นิพพาน

สภาวะที่เป็นจริงสูงสุดในพุทธปรัชญาเถรวาทมีอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ 1) จิต คือ สภาพที่คิดหรือสภาวะที่รู้อารมณ์ มีทั้งหมด 89 หรือ 121 ดวง 2) เจตสิก คือ คุณสมบัติหรืออาการของจิตเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นกับจิต มีทั้งหมด 52 ดวง 3) รูป ได้แก่ รูปร่างกาย อันประกอบไปด้วยมหาภูตรูป 4 และอุปาทายรูป 24 4) นิพพาน ได้แก่ สภาวะที่สิ้นกิเลสและทุกข์ทั้งปวง หรือสภาวะที่ปราศจากตัณหา (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตญาณ), 2535)

กึ่งในบรรดาปรมัตถธรรม 4 ประการข้างต้นนี้ 3 ประการข้างต้น ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือ ตกอยู่ในสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา แต่ประการที่ 4 คือ นิพพานนั้น ถึงจะตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ แต่ก็ถือว่ามีความเป็นสัจธรรมมากที่สุด เพราะมีความสงบจากเพลิงทุกข์เป็นลักษณะ มีความไม่แตกดับเป็นกิจ ไม่มีนิमितเครื่องหมายเป็นอาการปรากฏ มีความออกไปจากภพเป็นผล (พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ รัฐยาโน), 2535) ฉะนั้น นิพพานในพระพุทธศาสนาจึงมีความเป็นสัจธรรม และนิพพานนี้มีสภาพที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้ บุคคลจะเข้าถึงได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับเหตุมากกว่า คือ เมื่อมีการปฏิบัติ (เหตุ) ที่เหมาะสมถูกต้องแล้ว ผลที่ได้คือเข้าถึงนิพพานแน่นอน ดังมีผู้กล่าวไว้ว่า “ทางเดินมีอยู่ คนเดินทางย่อมมี ผู้เดินทางถึงที่ย่อมมี ฉันท มรรค 8 มีอยู่ ผู้ปฏิบัติตามมรรค 4 ย่อมมี ผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ (นิพพาน) ย่อมมีได้เช่นกัน (สุขพัฒน์ ทองเพ็ญ, 2542) การยืนยันว่า นิพพานเป็นสัจธรรมนั้น จึงมีความเหมาะสมอยู่มากทีเดียว ถึงแม้ว่าบางครั้งนิพพานจะเป็นธรรมที่พ้นจากเหตุผลก็ตาม ยังไงเสียนิพพานก็ยังเป็นสภาพที่สรรพสัตว์เข้าถึงได้ แต่ก็ขอให้เข้าใจว่า การเข้าถึงนิพพานไม่ใช่เหมือนกับการเข้าถึงสถานที่โดยทั่วไป ด้วยว่านิพพานมิได้มีความหมายเป็นบ้านเมือง หรือโลกของพระผู้เป็นเจ้าที่เต็มไปด้วยความสุขชนิดที่ไฝ่ฝันกันและมีความเป็นอยู่อย่างนิรันดร์ และนิพพานมิใช่มีความหมายเป็นการหลุดรอดของตัวตนจากโลกนี้ไปสู่โลกเช่นนั้น หรือภาวะแห่งความมีตัวตนเช่นนั้น แต่นิพพานมีความหมายเป็นความดับสนิทแห่งความเร่าร้อน เพลิดเพลิน เสี่ยงแทงยอกตำ และความผูกพันร้อยรัดอันมีอยู่ในจิตใจของมนุษย์โดยตัดต้นเหตุแห่งความเป็นอยู่อย่างนั้นเสียได้สิ้นเชิง (พุทธทาสภิกขุ, 2519) ฉะนั้น จึงจัดว่านิพพานเป็นสัจธรรมด้วยว่านิพพานมีความเป็นจริงอยู่เสมอ โดยเฉพาะเป็นจริงสำหรับผู้ปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

บทสรุป

ทฤษฎีสัจธรรมหรือทฤษฎีความจริงตามทัศนะของนักปรัชญาตะวันตก มีอยู่ 4 ทฤษฎีด้วยกัน คือ 1) ความจริง คือ ความตรงกันระหว่างความเชื่อที่เกิดจากการรับรู้และสิ่งภายนอก 2) ความจริง คือ สิ่งที่น่าไปปฏิบัติได้ 3) ความจริง คือ ความสำเร็จ หรืออรรถประโยชน์จากการปฏิบัติ และ 4) ความจริง คือ สิ่งที่พิสูจน์ทดลองได้ด้วยประสบการณ์ (รศ.ชัยวัฒน์ อุตพัฒน, 2539)

ทฤษฎีความจริง 4 ประการของนักปรัชญาตะวันตกข้างต้นนี้ ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาได้ประกาศยืนยันมาแล้ว 2,500 ปี คือ 1) ความจริง คือ ความตรงกันระหว่างการรับรู้และสิ่งภายนอก หรือความจริง คือ ความตรงกันกับข้อเท็จจริงนั้น พระพุทธศาสนาประกาศยืนยันความจริงในระดับนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า ความจริง คือ สิ่งที่ยอมรับกัน หรือตรงกันกับข้อเท็จจริงถ้าขัดแย้งไม่ตรงกัน ก็ถือว่า ไม่เป็นความจริง นอกจากนี้พระพุทธศาสนาไม่เน้นเฉพาะความจริงที่ตรงกันทางประสาทสัมผัสเท่านั้น แต่ยังชี้ถึงความตรงกันระหว่างการหยั่งรู้ภายใน (ญาณทัศนะ) กับความจริงภายนอกอีกด้วย 2) ความจริง คือ ความไม่ขัดแย้งกันในส่วนทั้งหมด หรือความจริง คือ ความสอดคล้องกันจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าจะสังเกตเห็นว่า พุทธปรัชญาไม่เน้นเฉพาะความจริงที่ลงรอยกัน ทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเน้นถึงความจริงที่ลงรอยกันระหว่าง ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติด้วย 3) ความจริง คือ อรรถประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติ หรือสิ่งที่เป็นจริง คือ สิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่เป็นประโยชน์คือสิ่งที่เป็นจริงนั้น จะสังเกตเห็นว่า พุทธปรัชญาจะไม่สนับสนุนหลักการหรือแนวคิดที่ว่า ความจริงทุกอย่างจะต้องมีประโยชน์หรือความมีประโยชน์ทุกอย่างจะต้องเป็นจริง แต่จะเน้นว่าความจริงจะต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้

ด้วยประสบการณ์สามัญหรือประสบการณ์พิเศษ สามารถนำไปปฏิบัติได้และผลการปฏิบัตินั้น จะต้องนำไปสู่ความสงบสุขจริงที่สูงขึ้นไป 4) ความจริง คือ สิ่งที่พิสูจน์ทดลองได้ หรือความจริง คือ สิ่งที่พิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์นั้นๆ จะสังเกตเห็นว่า สิ่งที่เป็นความจริงทางพุทธปรัชญาได้จะต้องมีเหตุผล (สนิทานัง) พิสูจน์ทดลองได้ (เอหิ ปัสสีโก) เป็นที่ยอมรับโดยบัณฑิตทั้งหลาย (เวทิตัพโพ วิญญูหิ) และเป็นความจริงสากลตลอดไป (อกาลิโก) (พระมหากานต์ชัย จิรกนโต (แสงแก้ว), 2543)

จากการมองความเป็นจริง หรือมองทฤษฎีสัจธรรมของปรัชญาตะวันตกและทฤษฎีสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทแล้ว ยิ่งทำให้เห็นความเป็นสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทเด่นชัดยิ่งขึ้น คือ ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการเกิดและดับของจิต ทฤษฎีการเกิดและตายของสรรพสิ่ง ทฤษฎีกรรมวิภาค และทฤษฎีนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาทแล้ว ล้วนแต่เป็นทฤษฎีที่มีความเป็นสัจธรรม คือ มีความต้องเป็นอย่างนั้น ความต้องปรากฏอย่างนั้นอย่างแน่นอน เช่น คำสอนที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น เพียงเท่านั้นก็เป็นเครื่องยืนยันถึงความเป็นสัจธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาทได้แล้ว เพราะเป็นไปได้ว่า คนทำดีจะไม่ได้ดี หรือคนทำชั่วจะไม่ได้ชั่ว ถ้าจะมีก็ได้เพียงเสี้ยวหนึ่งเท่านั้น แต่ในความเป็นสากลของพุทธปรัชญาแล้ว ยืนยันอย่างเต็มที่ว่า คนทำดีย่อมได้ดี และคนทำชั่วย่อมได้ชั่ว (กัลยาณการี กัลยาณัง ปาปการี จะ ปาปกัง) ฉะนั้น จากประเด็นนี้ก็จะเห็นความเป็นเหตุเป็นผลและเป็นสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทได้แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, รศ. (2539). *ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปัญญานันโท. (2542). *พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระมหากานต์ชัย จิรกนโต (แสงแก้ว). (2543). มโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่จริงตามทรรศนะของพระพุทธศาสนา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวิณโณ). (2535). *แบบไหว้พระสวดมนต์ และหลักกรรมในการเจริญวิปัสสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ ฐิตญาโณ). (2535). *ธรรมปริทัศน์ 2 (อธิบายธรรมวิภาค ประเด็นที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2514). *นิพพาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมบุชา.
- มหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2506). *อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวินิยฎีกาฉบับแปลเป็นไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- ลักษณะวัด เจริญพงศ์. (2541). *ความรู้ในพุทธปรัชญา. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 23 พฤษภาคม-ธันวาคม 2541.
- สุขพัฒน์ ทองเพ็ญ. (2542). *พูดให้คิด*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: โคแลมเบีย (ไทยแลนด์).

ศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในลักษณะของพระพุทธรูป Study the Principles of Buddhist Philosophy as appear in the Characteristics of Buddha images

สมเจต หลวงกัน

Somjet Luangkan

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Suphanburi Sri Suvarnabhumi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand
E-mail: konuthai1610@gmail.com

Received: March 28, 2025; Revised: April 11, 2025; Accepted: April 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในลักษณะของพระพุทธรูป จากการศึกษาพบว่า หลักพุทธปรัชญาเถรวาทก็คือธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีลักษณะของความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติ ไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ของธรรมชาติจนไม่สามารถที่จะเข้าไปสัมผัสรับรู้ได้ และจะเน้นในเรื่องของการกระทำที่เป็นปัจจุบันสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในชีวิตของมนุษย์ทุกคนต่างก็ต้องเผชิญความทุกข์ของชีวิตในรูปแบบต่างๆ กันจนทำให้ผู้ไม่เข้าใจในความเป็นจริงเกิดความทุกข์ได้ ถ้าหันเข้ามาศึกษาจนเข้าใจหลักพุทธปรัชญาอันเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติอันแท้จริงแล้วก็จะทำให้เข้าใจชีวิตทำให้สามารถผจญภัยอันตรายและความทุกข์ต่างๆ ไปได้ และหลักพุทธปรัชญาดังกล่าวก็มีปรากฏอยู่ในลักษณะของพระพุทธรูปที่ช่างประติมากรรมได้สรรค์สร้างผสมผสานซ่อนเร้นไว้ในองค์พระพุทธรูป ได้แก่ พระเกตุมาลี มีนัยแห่งหลักพุทธปรัชญาที่แฝงอยู่อันหมายถึง ความว่างเปล่า หรือความหลุดพ้นที่หมายถึง โลกุตตรธรรม, พระเกศา มีลักษณะขมวดเป็นปม เป็นพุทธลักษณะที่เตือนสติบ่งบอกว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องเกิดขึ้นที่ตนจะต้องแก้ปัญหาตามแนวมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง, พระกรณ จะมีลักษณะยานเพื่อจะสอนว่าอย่าเป็นคนเชื่อง่ายหรือหูเบาควรใช้ปัญญาคิดตรองปัญหาทั้งหลายให้มากๆ ตามเหตุผลอันมีบัญญัติไว้ในกาลามสูตร, พระเนตร จะมีลักษณะทอดลงต่ำเล็กน้อยเป็นลักษณะที่เตือนสติว่าให้สำรวจตัวเองอยู่เสมอโดยการควบคุมอารมณ์ของตนด้วยการให้มีสติสำรวมระวังในอายตนะ, พระองค์ลีพระหัตถ์มีลักษณะยาวเสมอกันทั้งสี่นิ้วแสดงให้เห็นว่าทรงมีพระเมตตาต่อสรรพสัตว์อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะอยู่ในวรรณะใดก็ตามโดยไร้ซึ่งอคติใดๆ และพระบาทมีลักษณะเรียบตรงเสมอกันและรอยพระบาทเต็มบริบูรณ์เป็นรอยเท้าของผู้ไม่หมกมุ่นในกามคุณทางไกลจากกิเลสเครื่องร้อยรัดแล้วอย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ: หลักพุทธปรัชญา, ลักษณะ, พระพุทธรูป

Abstract

This academic article aims to study the principles of Buddhist philosophy as reflected in the characteristics of Buddha images. The study reveals that the principles of Buddhist philosophy are the teachings of the Buddha, which are based on the truth according to natural laws. They are not beyond the natural order and can be comprehended and experienced. The focus is on practical actions in the present that can be applied to the lives of all humans who face various forms of suffering. When people do not understand the truth of existence, suffering arises. However, if one studies and understands the principles of Buddhist philosophy, which are the true natural laws, one can comprehend life and overcome dangers and suffering. These principles are subtly incorporated into the features of Buddha images created by sculptors. For example: The Usnisa (topknot) symbolizes emptiness or liberation, which refers to Lokuttara Dhamma. The Curled Hair represents problems that must be solved through the Middle Path (Majjhimapatipada), emphasizing self-reflection and balanced problem-solving. The Ears, which are elongated, teach not to be easily influenced or gullible. One should use wisdom and carefully examine problems according to the Kalama Sutta's reasoning. The Eyes, which gaze slightly downward, serve as a reminder for constant self-reflection and control over one's emotions through mindfulness and restraint of the senses. The Fingers, which are of equal length, signify the Buddha's compassion towards all beings, treating everyone equally without prejudice regardless of their social status. The Feet, which are straight and perfectly formed, symbolize detachment from sensual desires and complete freedom from defilements. The characteristics of Buddha images thus subtly embody the essence of Buddhist philosophy, serving as a guide for those who seek to understand and practice the true path.

Keywords: Principles of Buddhist Philosophy, Characteristics, Buddha Images.

บทนำ

หลักการที่สำคัญของสร้างพระพุทธรูปนั้นจะต้องเกิดจากพื้นฐานความเคารพเชื่อมั่นและศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมายาวนานเป็นระยะเวลายาวนาน พระพุทธรูปถึงแม้จะเป็นเพียงสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องหมายของความเคารพบูชา แต่ก็เป็งานพุทธศิลป์ประเภทประติมากรรม ที่ต้องถ่ายทอดจากสถานะที่เป็นนามธรรมสู่รูปธรรม เพื่อการสัมผัสได้ของพุทธศาสนิกชนผู้เต็มเปี่ยมไปด้วยความศรัทธา เพื่อความเข้าใจอันถ่องแท้ในพุทธปรัชญาของพระพุทธรูปหรือรูปแห่งพุทธะ รวมทั้งการผสมผสานกันระหว่างความเป็นจริงของภาวะแห่ง “พุทธะ” กับจินตนาการของช่าง ดังนั้น ความเชื่อ และวัฒนธรรมพื้นฐานของแต่ละยุคสมัย แม้กระทั่งอิทธิพลต่างๆ ของแต่ละสถานะแวดล้อมในขณะที่มีการสร้างพระพุทธรูปก็มีส่วนต่อการสร้างด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ การสร้างพระพุทธรูปเป็นกระบวนการที่ต้องผ่านความเข้าใจ ผ่านทักษะ ผ่านสภาวะอารมณ์ของช่างผู้ถ่ายทอด คือ มนุษย์จึงเป็นเหตุให้รูปลักษณ์ของพระพุทธรูปดูหลากหลาย และแฝงไปด้วยนัยแห่งพุทธปรัชญาตามวัตถุประสงค์

ของช่างผู้สร้างสรรค์ ซึ่งทั้งหมดล้วนถูกปรับแต่ง และวิวัฒนาการมาจากความเป็นจริงของรูปแห่งพุทธะ คือ ธรรมสภาวะที่เจ้าชายสิทธัตถะ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวกเข้าถึง

ในบทความนี้ ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะศึกษาค้นคว้าหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏแฝงอยู่ในลักษณะของพระพุทธรูปว่ามีอยู่อย่างไร เพื่อความกระจ่างชัดในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงความหมายของพุทธปรัชญาเป็นเบื้องต้นก่อน ดังต่อไปนี้

ความหมายของหลักพุทธปรัชญา

หลักพุทธปรัชญา คือ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่มีแนวคำสอนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้เห็นตามความเป็นจริง หลักความจริงดังกล่าวนี้ เมื่อได้รับการอธิบายขยายความให้กว้างขวางออกไปเราเรียกว่า “หลักพุทธปรัชญา” และการนำเอาหลักพุทธปรัชญานั้นมาปฏิบัติให้เห็นเป็นจริงขึ้นในชีวิตนั้นคือ ด้านที่เป็นศาสนาของพุทธปรัชญา และในด้านที่เป็นปรัชญานั้น พุทธปรัชญาจัดอยู่ในประเภทสังขนิยม (สุเขาว์น พลอยชุม, 2550: 9) ถือว่าเป็นสังขธรรมของชีวิต โดยพิจารณาตามหลักคำสอนแล้วชี้ให้เห็นลักษณะที่เป็นธรรมชาติของสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายอันหมายถึงกฎธรรมชาติ

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. สุนทร ฌ รั้งชี (2550) ได้อธิบายถึงความหมายของพุทธปรัชญาไว้อย่างชัดเจนในหนังสือ “พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก” ความว่า “พุทธปรัชญา ได้แก่ หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สังขธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญมี แท่นแก้ว (2541) ได้กล่าวถึงความหมายของพุทธปรัชญาตอนหนึ่งในหนังสือ “ปรัชญา” มีเนื้อความโดยสรุปว่า “พุทธปรัชญา เป็นปรัชญาที่ค้นพบโดยพระพุทธเจ้าเป็นปรัชญาที่เน้นหนักในความจริง จึงเรียกว่า “สังขนิยม” อันเป็นกฎธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ในโลกไม่มีสิ่งใดมาบังตาให้เป็นที่บัง จึงเรียกว่า “ธรรมชาตินิยม” แต่บางลัทธิอาจจะมองพุทธปรัชญาเป็นสุขนิยมบ้าง อสขนิยม หรือทุนิยมบ้าง จะเป็นจริงหรือไม่ควรศึกษาไตร่ตรองดูให้ถี่ถ้วนด้วยเหตุผลและปัญญาของตนเสียก่อน”

วคิน อินทสระ (2545) ได้ให้ความหมายของพุทธปรัชญาว่า “ที่จริงก็คือพุทธปัญญานั้นเอง เป็นปัญญาของพระพุทธเจ้า ถ้าจะพูดในแง่ปรัชญาเอาขอบเขตของปรัชญาตะวันตกมาตีความก็ไม่ตรง แต่ถ้าเอาความหมายของปรัชญาตะวันออกมาก็จะตรง แล้วอธิบายความรู้อย่างพุทธปรัชญาเริ่มต้นจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แล้วก็อธิบายความรู้ของพระพุทธเจ้า จบลงด้วยความรู้ความเข้าใจแล้วนำไปใช้ประโยชน์”

วิเชียร ขาบุตรบุญทริก (2535) ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับพุทธปรัชญาไว้ในหนังสือ “พุทธศาสตร์” สรุปมีสาระที่สำคัญดังนี้ “พุทธปรัชญา คือ หลักคำสอน และคำอธิบายหลักธรรมในศาสนาพุทธ หลักธรรมในศาสนาพุทธเรียกว่า พุทธธรรมบ้าง พุทธพจน์บ้าง พระธรรมวินัยบ้าง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติ หรือตรัสสอนไว้เป็นส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่ง ได้แก่ คำอธิบายหลักธรรมดังกล่าวนี้ โดยพระสาวก หรือพุทธศาสนิกชน เพื่อชี้แจงเนื้อหาที่ลุ่มลึก และสลับซับซ้อนให้เป็นที่เข้าใจง่ายขึ้นสำหรับผู้มีสติปัญญาน้อย คำอธิบายนี้เรียกว่า อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และทัศนะต่างๆ เช่น คำอธิบายของท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นต้น”

วิโรจ นาคชาตรี (2550) ได้ให้ความหมายของพุทธปรัชญาในหนังสือ “พุทธปรัชญาเถรวาท” ว่า “พุทธปรัชญา เป็นปรัชญาที่ผสมผสานระหว่างปรัชญาและศาสนา ถือกำเนิดในประเทศอินเดีย ซึ่งในยุคนั้นมีแนวคิดทางปรัชญา และศาสนาที่หลากหลาย มีลัทธิความเชื่อต่างๆ อยู่มาก”

รองศาสตราจารย์สุเชาว์ พลอยชุม (2550) ได้แสดงลักษณะของพุทธปรัชญาไว้อย่างน่าสนใจ ในหนังสือ “พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก” สรุปเนื้อความโดยสังเขป ดังนี้

1. พุทธปรัชญาเกิดจากการตรัสรู้ หรือการรู้แจ้งเห็นจริงของพระพุทธเจ้า มิได้เกิดจากการคิด คาคะเน หรือการใช้เหตุผล พุทธปรัชญาเป็นผลของการปฏิบัติ หรือการลงมือพิสูจน์ทดสอบด้วยตนเอง ของพระพุทธเจ้า มิใช่เป็นเพียงความเข้าใจ หรือความรู้ที่ได้จากการคิดเอาเท่านั้น

2. พระพุทธเจ้าสอนเรื่องเดียว คือ เรื่องทุกข์ และการดับทุกข์ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ศูนย์กลางความคิด และคำสอนของพุทธปรัชญา คือ เรื่องทุกข์และการดับทุกข์ของชีวิต กล่าวโดยสรุป ก็คือพุทธปรัชญาเป็นคำสอนเกี่ยวกับเรื่องชีวิตนั่นเอง เพราะพระพุทธเจ้าตรัสว่า “สงฆิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนธา ทุกฺขา ความว่า โดยสรุปอุปาทานชั้น 5 เป็นทุกข์” (ที.ม. 10/387/360)

3. พระพุทธเจ้าสอนเฉพาะเรื่องที่จริงและมีประโยชน์ โดยเลือกสอนอย่างพอเหมาะแก่กาลเทศะ แม้พระองค์จะทรงรู้มากมายก็ตาม แต่ทรงเลือกสอนเฉพาะเรื่องจริงที่มีประโยชน์เท่านั้น ฉะนั้น พระพุทธเจ้า จึงมิได้สอนทุกเรื่องที่น่าสนใจ แต่สอนเฉพาะเรื่องที่จะช่วยดับทุกข์ให้แก่ชีวิตได้เท่านั้น

4. พระพุทธเจ้าสอนเน้นในเรื่องปัญญา คือ สอนให้คนเกิดปัญญา และรู้จักใช้เหตุผลมิได้สอน มุ่งให้คนเชื่อ เพราะความเชื่อที่ไร้ปัญญา หรือเหตุผลนั้นมักนำไปสู่ผลที่ผิด จึงไม่เป็นประโยชน์ต่อการ แก้ความทุกข์ หรือปัญหาของชีวิต ฉะนั้น ปัญญาทางพุทธปรัชญาจึงเป็นปัญญาเพื่อการแก้ทุกข์ของชีวิต

5. พระพุทธเจ้าสอนเน้นในเรื่องปัจจุบัน โดยถือว่าทั้งอดีตและอนาคตเนื่องอยู่กับปัจจุบัน หรือมีปัจจุบันเป็นฐาน หากปัจจุบันดี อดีต และอนาคตก็ดี หากปัจจุบันชั่ว อดีตและอนาคตก็ชั่ว

6. พระพุทธเจ้าสอนให้มนุษย์สนใจศึกษาเรื่องมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกและมนุษย์คน แรกที่ทุกคนควรศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ก็คือตัวเราเอง

7. พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญแก่ชีวิตทั้งในด้านกาย และด้านใจ หรือทั้งด้านวัตถุและจิตใจ เพราะทั้งสองอย่างเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิต ฉะนั้น ชีวิตที่ดี หรือชีวิตที่สมบูรณ์จึงต้องมีความ สมบูรณ์ทั้งทางกาย และทางใจ การพัฒนาชีวิตก็ต้องพัฒนาทั้งทางกาย และทางใจ คือ ต้องพัฒนาทั้งสอง ด้านให้สมดุลกัน จึงจะยังผลเป็นความสมบูรณ์ของชีวิต แนวทางพัฒนาชีวิตอย่างสมดุลดังกล่าวนี้ พุทธปรัชญาเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักพุทธปรัชญา ก็คือธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีลักษณะของความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติ ไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ของธรรมชาติจนไม่สามารถที่จะเข้าไปสัมผัสรับรู้ได้ เน้นในเรื่องของการกระทำที่เป็นปัจจุบัน สามารถที่จะนำมาปฏิบัติได้จริง ในชีวิตของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ต่างก็ต้องเผชิญชีวิตในรูปแบบต่างๆ กัน คือ ต้องเกิด เจ็บ แก่ และตายเหมือนกันหมด สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้มนุษย์ผู้ไม่เข้าใจในความเป็นจริงเกิด ความทุกข์ได้ ถ้าหันเข้ามาศึกษาจนเข้าใจหลักพุทธปรัชญา อันเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติด้านแท้จริงแล้ว ก็จะ ทำให้มนุษย์เข้าใจชีวิต ทำให้สามารถผจญภัยอันตราย และความทุกข์ต่างๆ ไปได้ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็เพื่อให้ เข้าใจหลักสัจธรรมของชีวิตได้อย่างแท้จริงอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาพุทธปรัชญา

หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในลักษณะของพระพุทธรูป

ตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน เจตนารมณ์ประการหนึ่งของการสร้างพระพุทธรูปที่ไม่ได้แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ก็คือเพื่อเป็นพุทธานุสสติ เป็นเครื่องระลึกนึกถึง และเพื่อสักการบูชาต่อองค์พระพุทธรูป แต่ยังมีจุดประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่างผู้สร้างสรรค์สร้างได้ผสมผสานซ่อนเร้นไว้ในองค์พระพุทธรูปก็คือ “หลักพุทธปรัชญา” อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การสร้างมีเป้าหมายสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใดก็คือ การถ่ายทอดธรรมะ เพื่อพูนพักรักษาศรัทธา แต่ด้วยกาลเวลาอันยาวนานนับพันปีทำให้จุดประสงค์นี้เลือนลางหายไป พุทธศาสนิกชนผู้มีปัญญาจักชุกมากพอที่จะมองเห็นก็ลดน้อยถอยลงทุกที ความศรัทธาเลื่อมใสที่เคยมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยมก็เสื่อมคลายลง เป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถที่จะมองเห็นหลักพุทธปรัชญาอันล้ำค่าที่ซ่อนเร้นแฝงอยู่ในองค์พระพุทธรูปได้

ดังนั้น ในตอนนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในลักษณะของพระพุทธรูปบางส่วน โดยไม่ยึดเอาเรื่องยุคสมัยของพระพุทธรูปมาเป็นหลักเกณฑ์ในการศึกษา แต่อาจยกตัวอย่างพระพุทธรูปบางสมัยที่มีลักษณะของพุทธปรัชญาปรากฏอย่างชัดเจน เพื่อให้ดูเด่นเห็นชัดเป็นรูปธรรม อันจะทำให้เข้าใจในหลักพุทธปรัชญาอย่างชัดแจ้งมากยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

1) พระเกตุมาลี

พระพุทธรูปลักษณะของพระพุทธรูปที่เห็นได้อย่างเด่นชัดทุกครั้งที่เรากราบไหว้ ก็คือพระเกตุมาลี ซึ่งมีลักษณะเป็นเปลวเพลิง อยู่เหนือเศียรพระพุทธรูป พระเกตุมาลีเป็นเปลวรัศมีนี้ เริ่มแรกเกิดจากช่างชาวโยนกทำเป็นประภามณฑลไว้ข้างหลังพระพุทธรูป แต่มาภายหลังช่างชาวอินเดียสมัยคุปตะก็คิดแก้เปลี่ยนทำรัศมีเป็นรูปเปลวบนพระเกตุมาลา บางทีเกิดขึ้นเพื่อความสะดวกเมื่อคิดจะทำพระพุทธรูปตั้งเป็นพระประธาน (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545) สำหรับในประเทศไทยเป็นพุทธลักษณะอันงดงามที่ปรากฏชัดในสมัยสุโขทัย (สงวน รอดบุญ, 2533) ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะของพุทธศิลป์ในยุคนี้ พุทธลักษณะเปลวเพลิงที่ปรากฏอยู่นั้น เป็นลักษณะที่เตือนสติว่า เมื่อมีปัญหาเกิดแก่ตนแล้ว การที่จะแก้ปัญหาได้ดีจะต้องมีปัญหา เพราะปัญหาเปรียบเสมือนอาวุธ สามารถแก้ปัญหาให้หมดสิ้นไปได้ (บุญมี แท่นแก้ว, 2545) ปัญหาในที่นี้หมายถึง ความรอบรู้ ได้แก่ รู้ในสิ่งที่ประโยชน์ และไม่ประโยชน์ ความเสื่อมและความเจริญ

สำหรับพุทธลักษณะปลายยอดพระเกตุมาลีแหลมสูงที่สุดนั้น มีนัยแห่งหลักพุทธปรัชญาที่แฝงอยู่อันหมายถึง ความว่างเปล่า หรือความหลุดพ้น ได้แก่ โลกุตตรธรรม แทนแสงสว่างแห่งชีวิต เป็นหลักพุทธปรัชญาสอนให้มนุษย์อยู่เหนือโลกได้อย่างที่เป็นจริงอย่างถูกต้อง เมื่อเข้าใจโลกแห่งความเป็นจริงตามที่มันเป็นจริงไม่เป็นมายา และปฏิบัติต่อโลกไปตามความเป็นจริงไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็จะบรรลุธรรมได้ที่เรียกว่า ตรัสรู้ คือ รู้แจ้งเห็นจริง ก็สามารถที่จะอยู่ในโลกนี้อย่างไม่มีทุกข์ เรียกว่า อยู่เหนือโลก ประดุจเมื่อก่อนนั้น มนุษย์อยู่ในโลกมืด ก็จะมองไม่เห็นอะไรเลย ต่อเมื่อมีแสงสว่างมาส่องโลกให้สว่าง ก็จะเห็นโลกอย่างที่เป็นจริง ไม่ใช่โลกที่อยู่ในความมืดอีกต่อไป มนุษย์จะเห็นและเข้าใจโลกได้อย่างถูกต้องตามที่มันเป็นจริง หลักพุทธปรัชญาที่พระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วนำมาสอนเวไนยสัตว์ จึงเหมือนพระพุทธองค์นำแสงสว่างมาให้เป็นแสงสว่างแห่งชีวิต ทำให้มนุษย์มองเห็นปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้องแล้วก็จะแก้ปัญหาแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้อง นี่คือความหมายของยอดพระเกตุมาลีที่แหลมอยู่เหนือเศียรพระพุทธรูป (เชนชาคริต ยุริจิตภมรชัย, 2547)

ส่วนคำว่า “โลกุตตระ” แปลว่า ยิ่งกว่าโลก หรือเหนือโลก “โลกุตตรธรรม” จึงแปลว่า ธรรมอันมิใช่วิสัยของโลก หรือสภาวะพ้นโลก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545) เป็นชื่อของการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติในขั้นที่จิตใจสูงเกินกว่าที่จะยินดีในโลก ซึ่งมีความหมายอยู่ที่รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นที่ปรารถนาของสัตว์ทั่วไปที่รวมเรียกว่า “กามคุณ” หรือแม้ที่สุดความสุขนั้นที่ไม่เกี่ยวกับกามคุณเลย แต่ยังเกี่ยวอยู่กับ ญาณสมบัติ เป็นต้น ฉะนั้น โลกุตตระ หรือภาวะเหนือโลก จึงหมายถึง การมีจิตใจอยู่เหนือกามคุณ ฌานสุข มุ่งแสวงความสุขจากความปล่อยวาง หรือหลุดพ้นจากความยึดถือว่า ตัวตน หรือของตนโดยตรง

โลกุตตรธรรมในที่นี้หมายเอา การพ้นการโลก มิได้หมายถึงโลกกลมๆ ที่มนุษย์รู้จักกัน หรือที่อาศัยอยู่กันนี้ แต่หมายถึงโลกที่จิตสัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพราะฉะนั้น พระอริยบุคคลที่บรรลุโลกุตตรธรรม ก็คือท่านผู้ไม่ยึดติดต่อสิ่งที่สัมผัสทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อย่างสิ้นเชิง สำหรับผู้ที่ปรารถนาจะพ้นโลกนั้น ก็พยายามหมั่นฝึกฝนตนเองไม่ให้สนใจต่อสิ่งที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจสัมผัสรับรู้ โดยการเพ่งสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ให้เห็นตามสภาวะความเป็นจริงของสิ่งเหล่านั้น แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกวิธีไม่เช่นนั้น จะเกิดทุกข์เพิ่มขึ้นได้ การปฏิบัติธรรมที่แท้จริง คือ การพิจารณาสภาพความเป็นจริงของจิต เจตสิก รูป ที่เกิดขึ้นตั้งอยู่ และดับไป จนเกิดปัญญา และไม่ยึดติดต่อสิ่งเหล่านั้นอีกเลย การปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนี้ มีมูลเหตุมาจากพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความ เป็นอนัตตาของโลก ปรารถนาจะพ้นไปจากโลก หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ก็คือมีจิตใจอยู่เหนือโลก ทั้งที่มีชีวิตอยู่ในโลก แต่จิตใจนั้นกิเลสตัณหาไม่สามารถที่จะเข้าครอบงำได้

2) พระเกศา

พุทธลักษณะเส้นพระเกศาจะขมวดเป็นปม พุทธลักษณะเช่นนี้ในครั้งแรกที่สร้างพระพุทธรูป ยังไม่ปรากฏมี ต่อมาเมื่อพระพุทธรูปได้แพร่เข้าไปในหมู่ชาวอินเดียแล้ว ชาวอินเดียได้คิดแก้ไขให้พระเกศาขมวดเป็นทักษิณาวรรต คือ เวียนขวาตามแบบคัมภีร์มหาปรัสลักษณะ (ศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2528) เป็นพุทธลักษณะที่เตือนสติบ่งบอกว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องเกิดขึ้นที่ตน เนื่องจากตนเองเป็นผู้ก่อขึ้นมา ฉะนั้น ในการแก้ปัญหาจะต้องแก้ไขด้วยตนเอง (บุญมี แท่นแก้ว, 2545) อีกนัยหนึ่งเส้นพระเกศาจะขมวดขดเวียนขวาดังกันหอย หมายถึง การแก้ปัญหาในทางที่ถูก โดยใช้หลักพุทธปรัชญา คือ อริยมรรค เป็นคำสอนแนวปฏิบัติของพุทธปรัชญาว่าด้วย “ข้อปฏิบัติ วิธีปฏิบัติ หรือวิธีการดำเนินชีวิตให้บรรลุถึงความสำเร็จดับทุกข์หมดปัญหา” ในปฐมเทศนาพระพุทธเจ้าทรงเรียกแนวปฏิบัตินี้ว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” แปลว่า “ทางสายกลาง” คือ เป็นข้อปฏิบัติ วิธีการหรือทางดำเนินที่เป็นกลางๆ สอดคล้อง พอเหมาะพอดี ที่จะทำให้เกิดผลตามกระบวนการสำเร็จ ดับทุกข์ หมดปัญหา ไม่เอียงไปหา ขอบสุดข้างที่ทำให้ติดพันพัวพันอยู่ หรือเผลอเผลอออกไปนอกทาง “มัชฌิมาปฏิปทา” เรียกง่ายๆ ว่า “มรรค” แปลว่า “ทาง” คือ เป็นทางปฏิบัติมีองค์ประกอบ 8 ประการ ที่สามารถทำให้ ผู้ดำเนินไปตามเป็นอริยบุคคลได้ มรรคนี้เรียกชื่อเต็มๆ ว่า “มรรค 8 ประการอันประเสริฐ” หรือ “อริยอัฐังคิกมรรค” แต่เรียกโดยสามัญว่า มรรคมองค์ 8 ซึ่งเป็นหนทางอันประเสริฐ 8 สาย (ที.ม. 10/329/299-300) มีดังนี้

1. สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ ได้แก่ เห็นอริยสัจ 4 และนอกจากนั้นจะต้องเป็นการเห็นรูปนาม โดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา
2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ คือ ดำริออกจากกาม ดำริในอันไม่พยาบาท ดำริในการไม่เบียดเบียน และต้องดำริชอบในการที่จะให้พ้นทุกข์ เพราะเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล และต้องเป็นคำพูดที่พูดโดยมีสติ ไม่เปลืองพูดซ้ำ เพราะการพูดซ้ำจะไม่พ้นจากความทุกข์ บุคคลใดผู้ตั้งตนอยู่ในการพูดจาแต่ความจริงด้วยความจริงใจ ไม่ลำเอียงด้วยอคติ 4 ไม่เห็นแก่อำภิสสินจ้าง หรือสิ่งตอบแทน พูดแต่คำที่สร้างความสมัคสมานสามัคคี พูดแต่คำที่สุภาพ ระวังหู เป็นที่ชอบใจของคนฟัง และพูดแต่คำที่มีประโยชน์ มีหลักฐาน มีกำหนดขอบเขต และถูกกาลเทศะ ไม่พูดคำหยาบหลอกลวงตน และผู้อื่นยอมเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ ด้วยว่า “ผู้ที่กล่าวคำเท็จได้ทั้งๆ ที่รู้อยู่แก่ใจนั้น จะไม่ทำความชั่วอื่นๆ เป็นไม่มี” (ขุ.อิติ. 25/25/359) และยอมพ้นทุกข์ได้ในที่สุด

4. สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ หมายถึง เว้นจากการฆ่าสัตว์ ถูเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ และประพฤติดังทางประเวณี ควรทำการงานด้วยความมีสติไม่เปลืองทำซ้ำ เพราะการทำซ้ำจะนำไปสู่ทุกข์ ควรยึดแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่ทางอันเป็นกุศลเรียกว่า “กายสุจริต 3” คือ (1) จงดเว้นจากการเบียดเบียนตัดรอนชีวิตของผู้อื่น เช่น ฆ่าสัตว์ เป็นต้น (2) จงดเว้นจากการล่วงล้ำกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น ลักทรัพย์ เป็นต้น (3) จงดเว้นจากการประพฤติดังในกามในลักษณะต่างๆ (อง.ทสก. 24/211/390)

5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การละมิจฉาชีพ แล้วดำรงชีพด้วยสัมมาชีพ คือ มีความเป็นอยู่โดยชอบธรรม มีสติไม่เปลืองให้ไปดำรงชีพในทางชั่ว เพราะการเลี้ยงชีพชั่วจะไม่พ้นจากทุกข์ได้ และถ้าประกอบอาชีพค้าขายก็ควรหลีกเลี่ยงการประกอบมิจฉาอาชีพ 5 ประการ (อง.ปญจก. 22/177/295) คือ การค้ำมนุษย์ เช่น ค้าทาส ค้าโสเภณี การค้าขายอาวุธ และเครื่องประหาร การค้าขายสัตว์ให้ เขาฆ่า การค้าขายสุรา และยาเสพติด และการค้าขายยาพิษสารพิษ ด้วยว่าความไม่บริสุทธิ์ในการดำรงชีพจะเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จ พ้นทุกข์ หมดปัญหา หรือเป็นอุปสรรคในการบรรลุ คุณธรรมขั้นสูง

6. สัมมาวายามะ เพียรพยายามชอบ ได้แก่ ความเพียรตามสัมมัตถาน 4 (ที.ปา. 11/310/293) คือ ระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้นในจิตสันดาน ละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลให้บังเกิดขึ้น และรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้อ่อนไป และพยายามไม่นึกถึงความชั่ว พยายามไม่ทำชั่ว พยายามทำความดี พยายามทำให้เจริญยิ่งขึ้น เพราะความพยายามเหล่านี้ จึงจะพ้นจากทุกข์ได้

7. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ได้แก่ ระลึกตามหลักของสติปัฏฐาน 4 ประการ คือ ระลึกรู้ถึงเฉพาะรูปนามที่มีความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เมื่อระลึกอยู่เช่นนี้ความโลภ ความโกรธ และความหลงจะไม่เกิดขึ้น เพราะตราบใดที่ยังมีความโลภ โกรธ หลง อยู่ ตรานั้นก็จะไม่หลุดพ้นจากความทุกข์ไปได้

8. สัมมาสมาธิ การตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ การบำเพ็ญเพียรจนบรรลุรูปฌานทั้ง 4 โดยอาศัยการทำใจให้แน่วแน่ในสติปัฏฐานทั้ง 4 ประการ ซึ่งเป็นทางที่จะนำผู้ปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย (พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตภาณ), 2526) โดยทั่วไปสมาธิชอบมี 3 ระดับ คือ (1) ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ มีลักษณะเป็นจิตที่จดจ่อในการทำกิจขึ้นธรรมตา อำนวยประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันทั่วไป เป็นสมาธิขั้นเบื้องต้น (2) อุปจารสมาธิ สมาธิดำรงอยู่นานจนจะแน่วแน่เป็นสมาธิขั้นกลางระดับจิตสงบจนจะได้ฌาน (3) อัปปนาสมาธิ สมาธิมั่นคงแน่วแน่ เป็นสมาธิขั้นสูงระดับสงบแน่วแน่จนได้ฌานซึ่งพ้นจากรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ สามารถข่มกิเลสนิวรณ์ได้ตลอดเวลาที่ยังไม่ออกจากฌาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545)

กล่าวโดยสรุป มรรคมีองค์ 8 เป็นทางเก่า หรือโบราณที่เคยมีผู้เดินทางถูกต้องไปถึงจุดหมายกันมาแล้วในอดีตกาล พระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้ทรงค้นพบทางแล้วทรงนำมาเปิดเผยชี้บอกกล่าวแก่มวล

มนุษย์เท่านั้น (ส.นิ. 16/65/147) มรรค 8 ตามชื่อที่เรียกสั้นๆ กันทั่วไป เป็นแนวทางปฏิบัติสายกลาง เป็นจริยธรรมขั้นสูงที่มุ่งปฏิบัติไปเพื่อให้การบรรลุเป้าหมาย คือ นิพพาน เป็นไปได้ สำหรับบุคคลที่ปฏิบัติตามจริยธรรมขั้นนี้ต้องปฏิบัติดำเนินชีวิตไปอย่างพอเหมาะพอดี สมดุล เป็นกลาง หลีกเลียงไม่ข้องแวะ แนวทางปฏิบัติสุดโต่งสองด้าน คือ ตึงและหย่อนจนเกินไป

3) พระกรรม

ลักษณะของพระพุทธรูปทุกยุคทุกสมัย ช่างจะบรรจงสร้างโดยให้มีพระกรรมยาวซ้อนกันสองชั้น ไม่เฉพาะพระพุทธรูปในสมัยใดสมัยหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปในเมืองไทย หรือพระพุทธรูปในนิกายเถรวาท นิกายมหายานก็ตาม ต่างก็สร้างโดยมีพระกรรมยานเหมือนกัน (เซนชาคริต ยุธิตมมรัชย์, 2547) พุทธลักษณะนี้มีปรากฏครั้งแรกในศิลปกรรมแบบคันธาระ เพราะเหตุที่ตอนสร้างพระพุทธรูปนั้นไม่มีใครที่รู้จักพระโฉมแท้จริงเป็นอย่างไร จึงจำเป็นต้องประดิษฐ์ลักษณะอันสมควรขึ้น คือ จะต้องมีการหมายบางประการที่ทำให้พระพุทธรูปเจ้าแปลกไปจากคนอื่นๆ และจำเป็นต้องเป็นของงดงามตามรสนิยมของอินเดียด้วย ในชั้นแรกลักษณะเกือบเหมือนเทพเจ้าของกรีก แต่ได้เพิ่มเครื่องหมายพิเศษเข้าไปอีก 2-3 อย่าง ได้แก่ พระวรกายของพระพุทธรูปเจ้าก็เหมือนมนุษย์ธรรมดา พระพักตร์เป็นอย่างฝรั่ง พระเศวตเป็นเส้นยาวสลวย แต่ที่พิเศษ คือ พระพุทธรูปองค์มีกัจจกรที่ฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาท มีอุณาโลมระหว่างพระขนง และที่สำคัญใบพระกรรมยาวยาน (ศ.หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์, 2531) ตามที่ตำรามหาปุริสลักษณะพยากรณ์ศาสตร์พรรณนาไว้

ดังนั้น พระกรรมยานของพระพุทธรูปจึงไม่ได้มีความหมายว่า อายุยืนเหมือนชาวบ้านทั่วไป เข้าใจกัน ในเชิงพุทธปรัชญา พระกรรมยาน หรือภาษาสามัญเรียกว่า หูยาน หมายถึง หลักพุทธปรัชญาที่สอนในเรื่องของความเชื่อ โดยอย่าเป็นคนเชื่อง่าย อย่าหูเบา โดยเฉพาะผู้รับบพาทเป็นผู้นำควรใช้ปัญญาคิดตรិตรองปัญหาทั้งหลายให้มาก ๆ ตามเหตุผลอันมีบัญญัติไว้ในหลักพุทธปรัชญาที่มีชื่อว่าการามสูตร หรือเรียกอีกชื่อว่า หลักความเชื่อ 10 ประการ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในเกสปุตตสูตร (อง.ติก. 20/945/292-295) ดังนี้ 1. มา อนุสสเวน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา 2. มา ปรมปราย อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา 3. มา อิติกรายอย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ 4. มา ปิฎกสมปทานน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ 5. มา ตกุกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรก 6. มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমানเอา 7. มา อาการปริวิตกเกน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล 8. มา ทิฎฐินิฆมานกขนติยา อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว 9. มา ภพพรูปตาย อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะใช้ 10. มา สมโณ โน ครุติ อย่าปลงใจเชื่อเพราะว่าสมณะนี้ท่านเป็นครูของเรา

หลักกาลามสูตรนี้ พระพุทธรูปองค์ทรงตรัสไว้สำหรับให้ทุกคนมีความเชื่อในเหตุ และผลของตนเอง ในเมื่อปัญหาเกิดขึ้นสิ่งที่มีผู้นำมากกล่าว หรือสั่งสอนนั้นว่า ตนควรจะเชื่อถือได้เพียงไรหรือไม่ และก่อนที่จะเชื่อควรพิจารณาด้วยตนเองเสียก่อนว่า คำสอนเหล่านั้น เมื่อประพฤติปฏิบัติตามไปแล้ว จะมีผลเกิดขึ้นอย่างไร ถ้ามีผลเกิดขึ้นทำให้ตนเอง และผู้อื่นเดือดร้อนก็เป็นคำสอนที่ไม่ควรปฏิบัติตาม ถ้าไม่เป็นไปเพื่อทำตนเอง และผู้อื่นให้เดือดร้อน แต่เป็นไปเพื่อความสุขความเจริญย่อมเป็นคำสอนที่ควรปฏิบัติตามตัวอย่าง เช่น เมื่อมีการพูดถึง ราคะ โทสะ โมหะ ว่าเป็นสิ่งที่ควรละหรือไม่ ผู้ฟังก็ต้องพิจารณาให้เห็นชัดด้วยตนเองว่า ราคะ โทสะ โมหะ เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความทุกข์ หรือสุข ให้พิจารณาจนเห็นชัดแก่ใจตนเองเสียก่อน เมื่อเห็นว่า ราคะ โทสะ โมหะ เป็นของร้อน จึงละเสียตาม

คำสอน ถ้ายังพิจารณาไม่เห็น แม้แต่เล็กน้อยก็เป็นสิ่งที่ให้รอไว้ก่อนยังไม่ปฏิบัติตามจนกว่าจะได้พิจารณาเห็นชัดแล้ว จึงปฏิบัติสักว่าโดยเหตุ 10 ประการดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น

กาลามสูตรนี้ถือว่าเป็นหลักการที่แสดงถึงความรักที่พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญในความเป็นอิสระในความเชื่ออย่างถึงที่สุด จึงควรรู้ไว้ในฐานะเป็นอุปกรณ์แห่งการควบคุมความเชื่อของตนให้เป็นไปในทางที่จะปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จได้จริงๆ ยิ่งสมัยปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารมีช่องทางที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารมากมายหลายทาง ผู้รับบริโภคข่าวสารจำเป็นจะต้องมีภูมิคุ้มกัน หรือเครื่องกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามา หลักกาลามสูตรนี้สามารถช่วยให้เรารับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องตรงไปตรงมา และมีประสิทธิภาพไม่ตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่ประสงค์ร้ายที่ต้องการสร้างข่าวสารเป็นเท็จขึ้นมาก เพื่อผลประโยชน์ของตน หรือมีเจตนาหลอกลวงได้ง่ายๆ

4) พระเนตร

พระเนตรจะมีลักษณะทอดลงต่ำเล็กน้อย พุทธลักษณะนี้ได้ปรากฏอยู่ในศิลปะแบบมธรา แต่มาเจริญถึงขีดสุดในสมัยคุปตะซึ่งนับเป็นยุคทองแห่งศิลปะอินเดีย (ที.เอ็น.รามจันทร์, 2543) เป็นลักษณะที่เตือนสติว่า ให้สำรวจตัวเองอยู่เสมอเมื่อมีปัญหา หรือเรื่องราวใดๆ เกิดขึ้นนั้น ตนเองเป็นผู้ก่อ ตนเป็นผู้สร้างขึ้นให้สำรวจตนเองว่า มีอะไรบ้างที่ยังบกพร่อง ที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ไม่ควรไปเพ่งโทษ หรือมองไปยังผู้อื่น (บุญมี แทนแก้ว, 2545) ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมานั้น เกิดจากการไม่รู้จักรับรู้ควบคุมตนเอง โดยเฉพาะการควบคุมอารมณ์ของตนด้วยการให้มีสติสำรวมระวังในอายตนะ 12 ประการ ซึ่งแบ่งออกเป็น อายตนะภายใน 6 และอายตนะภายนอก 6 ได้แก่ 1) อายตนะภายใน คือ ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ แตนต่อความรู้ภายใน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ เพราะเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน (ที.ปา. 11/323/326) 2) อายตนะภายนอก คือ ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ แตนต่อความรู้ฝ่ายภายนอกเรียกทั่วไปว่า อารมณ์ คือ เป็นสิ่งที่ใช้สำหรับให้จิตยึดหน่วง (ม.อ. 14/421/516)

การสำรวมอายตนะนั้น ก็เพื่อไม่ให้ยินดี ยินร้ายในสภาวะธรรมนั้นๆ ให้รู้จักสำรวมตนรักษาอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตลอดไปถึงความเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมกับสภาวะ สถานที่ กาลเทศะต่างๆ ที่กำลังเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่นั้น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ไม่มัวหมองไปด้วยความยินดี ยินร้าย กับสิ่งที่กำลังประสบอยู่ในสภาวะแวดล้อมนั้นๆ เป็นสำคัญ

ในปัจจุบันนี้ วิวัฒนาการในด้านต่างๆ ได้พัฒนาการถึงขีดสูงสุด อารมณ์ต่างๆ ก็ย่อมมากขึ้นเป็นเงาตามตัว แต่ก็ต้องระมัดระวังใจไม่ไปหลงติดในรูปธรรม นามธรรมเหล่านั้นมากจนเกินไป ต้องคอยหมั่นตรวจสอบสำรวจจิตของตนไม่ให้ตกเป็นทาสของอารมณ์เหล่านั้นที่จิตกำลังเข้าไปกระทบอยู่ เช่น การรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นต้น ก็พยายามให้เป็นไปเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ไม่ใช่เพื่อเพิ่มเติมหรือไปสนับสนุนกิเลสต้นหาความทะยานอยากให้มากขึ้นกว่าเดิม พยายามไม่ไปหลงเพลิดเพลินไปกับอาการนั้นๆ จนทำให้เกิดความทุกข์ได้ เพราะหากหลงเข้าไปในอารมณ์นั้นโดยไม่ระมัดระวังครวญไต่ ย่อมมีความติดใจเกิดขึ้น เมื่อติดใจแล้วย่อมมีทุกข์ตามมาอย่างแน่นอน

8) พระองค์สิทธิ์พระหัตถ์

พระองค์สิทธิ์พระหัตถ์ทั้ง 4 มีความเสมอกันทั้ง 4 นิ้ว พระพุทธลักษณะนี้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไท ซึ่งพระองค์มีดำริให้ช่างสร้างพระพุทธรูปตามคัมภีร์มหาปุริสลักษณะที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นผลให้พุทธลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายประการหนึ่งในนั้นก็คือ พระกรยาว และนิ้วพระหัตถ์ยาวเสมอกัน (พระมหาสุเทพ พุทธจรยา (ปสิวิโก), 2539)

ซึ่งสามารถสื่อให้เห็นหลักพุทธปรัชญาที่ว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระเมตตาต่อสรรพสัตว์อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะอยู่ในวรรณะใดก็ตาม โดยไร้ซึ่งอคติใดๆ แม้แต่พระเทวทัตซึ่งเป็นผู้มีจิตคิดประทุษร้าย ถึงขั้นคิดปลงพระชนม์พระองค์ โดยกลิ้งศิลาลงมาจากเขาคิชฌกูฏบรรพต จนเป็นเหตุทำให้พระโลหิตห้อ แต่พระองค์หาได้มีความโกรธ พยาบาทต่อพระเทวทัตไม่ (วิ.จ. 7/341/211-214) เป็นพุทธลักษณะที่เตือนสติว่า ความยุติธรรม ความไม่มีอคติใดๆ เป็นเรื่องที่สำคัญ การปฏิบัติในกิจกรรมใดๆ จะต้องมี ความมั่นใจ มีความแน่วแน่ ยึดมั่นในหลักธรรม คือ ความถูกต้อง (บุญมี แทนแก้ว, 2545) และพุทธลักษณะอีกประการหนึ่งก็คือ พระหัตถ์ของพระพุทธรูปจะแบออกไม่กำ หมายถึง ไม่ยึดถือ สิ่งใดว่าเป็นของตน

มนุษย์ทุกคนย่อมเป็นสมาชิกของสังคมด้วยกันทุกคน นับตั้งแต่เป็นสมาชิกของครอบครัว สมาชิกของหมู่บ้าน สมาชิกของประเทศ จนกระทั่งเป็นสมาชิกของโลก การเป็นสมาชิกรับนั้น แต่ละคนอาจจะอยู่ในหลายฐานะ เช่น ในฐานะผู้ปกครองสังคม เป็นต้น คนแต่ละคนอาจมีฐานะในทางสังคมแตกต่างกัน แต่มนุษย์ทุกคนก็มีหน้าที่ต่อสังคมเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ การทำให้สังคมที่ตนเป็นสมาชิกรับนั้น มีความมั่นคงสงบเรียบร้อยไม่สับสนวุ่นวาย ความมั่นคงและความสงบร่มเย็นเรียบร้อยของสังคมนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับหลักพุทธปรัชญาประจำสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ “ความยุติธรรม” ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ความยุติธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ต้องการกันทุกหนทุกแห่ง แต่อุปสรรคของความยุติธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ว่า คนที่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้อื่นไม่ได้นั้น ก็เพราะมีอคติ คือ ความลำเอียง หรือไม่มีความเที่ยงธรรม ไม่มีความยุติธรรมมี 4 ประการ ดังนี้ 1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักใคร่ 2. โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ 3. โมหาคติลำเอียงเพราะเขลา และ 4. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว (อง.จตุกก. 21/17/30)

อย่างไรก็ตาม อคติ 4 ประการนี้ เป็นอกุศลธรรมที่คอยทำลายการพัฒนาตนไม่ให้เป็นผู้มีสัมมาทิฐิ จึงเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง ไม่ควรประพฤติ ผู้ใดหลีกเลี่ยงอคติเหล่านี้ได้เสียแล้ว ผู้นั้นย่อมเป็นผู้เจริญด้วยเกียรติยศ มีผู้เคารพนับถือ เชื่อฟัง และย่อมได้รับการยกย่องสรรเสริญ ดังนั้น ผู้ที่หวังความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาตนเองให้มีความยุติธรรม พึงละเว้นจากอคติทั้งหลาย โดยใช้ปัญญาพิจารณาว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และการพิจารณานั้น จะต้องพิจารณาด้วยว่า สิ่งที่ทำ หรือไม่ทำนั้น มีอคติเจือปนอยู่ด้วยหรือไม่ หากพบว่า การกระทำนั้นมีอคติอย่างใดอย่างหนึ่งรวมอยู่ด้วย ก็พึงละเว้นจากการกระทำนั้นโดยทันที และอคติทั้ง 4 ข้อนี้ เมื่อกระทำข้อใดข้อหนึ่ง ก็เป็นเหตุทำให้เสียวุฒิภาวะความเป็นผู้นำ เสียความยุติธรรม ความเป็นผู้ใหญ่

9) พระบาท

ลักษณะพระบาทเรียบตรง เสมอกัน สั้นพระบาทยาว และรอยพระบาทเต็มบริบูรณ์มีปรากฏชัดในพุทธศิลป์สมัยสุโขทัยที่เกิดจากการกำหนดกฎเกณฑ์สร้างโดยยึดแบบตามคัมภีร์มหาปฐกษัตริย์ในพระไตรปิฎก ตัวอย่างของพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นตามพุทธลักษณะที่กำหนดขึ้นใหม่นี้มี พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศรีศากยมุนี เป็นต้น (พระมหาสุเทพ พุทธจรยา (ปสิวิโก), 2539) ตามความหมายทางพุทธปรัชญาเป็นพุทธลักษณะที่เกิดจากบุพพกรรมของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ เป็นผู้ยึดมั่นในกุศลธรรม ยึดมั่นไม่ถอยหลังในกายสุจริต วาจาสุจริต และมนัสสุจริต ในการแจกทาน ในการสมาทานศีล รักษาอุโบสถ ในการปรนนิบัติชอบในมารดา ในการปรนนิบัติชอบในบิดา ในการปรนนิบัติชอบในสมณพราหมณ์ ในความเป็นผู้อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล และในธรรมที่เป็นกุศลอันยิ่ง (ที.ปา. 11/201/176) สิ่งเหล่านี้

ที่พระองค์ได้ปฏิบัติมา เป็นเหตุให้พระพุทธรูปปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัด และอบายมุขทั้งปวง หลีกเว้นจากความเสื่อมเสียทั้งปวง ยึดอยู่ในความถูกต้อง เนื่องจากพระองค์เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยวิชา คือ ความรู้ และจรณะ คือ ความประพฤติ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความโกรธ ความโลภ และความลุ่มหลงใดๆ (พระพิริยสัท ปิยสีโล (ลักขร), 2550) อันเป็นรากเหง้า ที่เกิดขึ้นของอกุศล หรือต้นตอของความชั่วร้ายทั้งหลาย เมื่ออาการกำเริบจะแสดงออกมาเป็นทุจริตทางกาย วาจา ใจ รวมเป็นเหตุให้เกิดกิเลส เรียกว่า อกุศลมูล มี 3 ประการ คือ

1. โลภะ ความอยากได้ ได้แก่ ความอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน อยากให้ตนมีเหมือนคนอื่นหรือมีมากกว่าผู้อื่น ความอยากมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง เช่น อิจฉา ความอยาก ปาปิจฉา ความอยากอย่างชั่วช้าลามก มหิจฉา ความอยากรุนแรง อภิขณวิสมโลภะ ความอยากได้ถึงขั้นเพ่งเล็ง ความอยากจะเกิดมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความชั่วในตัวเอง วิธีแก้ไขความอยาก คือ การใช้สติระลึกรู้ในตน

2. โทสะ ความคิดประทุษร้าย ได้แก่ การอยากฆ่า การอยากทำลายผู้อื่นๆ ความคิดประทุษร้าย เป็นรากเหง้าให้เกิดกิเลสได้หลายอย่าง เช่น ปฏิฆะ ความหงุดหงิด โกรธ ความโกรธ อุปนาหะ ความผูกโกรธ พยาบาท ความคิดปองร้าย ถ้าปล่อยให้มีโทสะมาก ผู้นั้นจะเป็นคนชั่วคนพาล และเป็นภัยต่อสังคม วิธีแก้ไขโทสะ คือ การใช้สติระงับตน และฝึกตนให้เป็นผู้ไม่มีความโกรธ

3. โมหะ ความหลงไม่รู้จริง ได้แก่ ความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ความมัวเมา ความประมาทเป็นรากเหง้าให้เกิดกิเลสได้ต่างๆ มากมาย เช่น มกขะ ลบหลู่คุณท่าน ปลาสะ ตีเสมอ มานะ ถือตัว มทะ มัวเมา ปมาทะ เลินเล่อ โมหะ ทำให้ขาดสติ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดีแรงกว่าโลภะ และโทสะรวมทั้งส่งเสริมให้โลภะ และโทสะมีกำลังมากขึ้นยิ่งด้วยวิธีที่จะทำให้โมหะลดลงนั้นจะต้องปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มี โมหะ คือ ความไม่หลงมกมาย (ขุ.อิติ. 25/50/396)

พระพุทธรูปลักษณะนี้ยังได้มีปรากฏในคัมภีร์พยากรณ์ศาสตร์ ของพราหมณ์ในสมัยโบราณ ซึ่งเรื่องนี้มีปรากฏอยู่ใน มาคันทียสูตร (ขุ.สุ.อ. 47/771) มีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถี ในยามใกล้รุ่ง ทรงตรวจดูโลกด้วยทิพยจักขุ ทรงเห็นอุปนิสัยพระอรหันต์ของมาคันทียพราหมณ์ พร้อมกับภรรยา ซึ่งเป็นสาวกัมมาสัสมนิคม แคว้นกुरु พระองค์ได้ทรงเปล่งพระรัศมีสีทอง ประทับนั่ง ณ ป่าแห่งหนึ่งซึ่งไม่ไกลจากกัมมาสัสมนิคมเท่าไรนัก

ขณะนั้น มาคันทียพราหมณ์ ได้ออกมาทำกิจธุระใกล้กับป่าแห่งนั้น ก็ได้พบเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า มีลักษณะงดงามยิ่งนัก เกิดความดีใจ เพราะกำลังแสวงหาครูครองให้กับธิดาของตน ก็รีบไปบอกนางพราหมณีผู้เป็นภรรยา ในระหว่างที่พราหมณ์ และนางพราหมณีทั้งสองกำลังพาธิดามาหาพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ได้เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกัมมาสัสมนิคม ก็เลยไม่พบพระองค์เห็นเพียงแต่เครื่องลาดหญ้าที่ปูไว้เป็นที่ประทับนั่งของพระองค์ ในระหว่างกำลังตามหาพระองค์อยู่นั้น นางพราหมณีบังเอิญไปพบเห็นรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าเข้า จึงได้กล่าวกับพราหมณ์ผู้สามีว่า “รอยเท้านี้ ไม่ใช่เป็นรอยเท้าของผู้หมกมุ่นในกามคุณ” เพราะนางพราหมณีเป็นผู้ชำนาญในคัมภีร์พยากรณ์ศาสตร์ อันเป็นตำราทำนายนรลักษณ์ของพราหมณ์โบราณ จึงสามารถทำนายทายทักได้จากการเห็นเพียงแค່รอยเท้าก็อาจบอกได้ว่า ผู้นั้นมีลักษณะนิสัยเป็นเช่นไรคำพยากรณ์ของนางพราหมณีนั้นมีดังนี้

รตตสส หิ อุกกุฏิกิ ปท ภาเว
ทฤษฏสส โหติ สหสาณูปิพิต
มุนุหสส โหติ อวทตมต ปท
วิภูจณทสส อิทมิติส ปท

คนมากด้วยราคะพินเฝ้าเท้าจะเฝ้าลิกเข้าไป
คนมากด้วยโทสะ จะหนักสันเท้า
คนมากด้วยโมหะจะหนักปลายเท้า
ส่วนคนมีพินเท้าเสมอเช่นนี้ เป็นผู้ไม่มีราคะ
โทสะ และโมหะอีกแล้ว

ภายหลังได้พบพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ได้ทรงเล่าชีวประวัติของพระองค์ตอนหนึ่ง คือ ตั้งแต่พระองค์เสด็จออกมหาภิเนษกรรม และบำเพ็ญบารมีจนได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วทรงย้ำในตอนแรกตรัสรู้ว่ ในขณะที่พระองค์นั่งอยู่ที่ร่มไม้ขอปาลนิโครธ ธิดาของพญามาร ทั้ง 3 ได้จำแลงรูปเป็นสาวงาม มาร่ำยาเล่าโลม ยั่ววน เย้ายวนพระองค์ด้วยมายามีประการต่างๆ และพร้อมที่จะยินยอมบำรุงบำเรอพระองค์ด้วยกาม แต่พระองค์หาได้ยินดีในเมถุนธรรมกับธิดาแห่งมารเหล่านั้นไม่

พระองค์ได้ตรัสว่ แม้แต่เท้าของพระองค์ก็ยังไม่ประสงค์ที่จะถูกต้องธิดามารเหล่านั้นแล้ว เหตุใดพระองค์จะพอใจธิดาของพราหมณ์ทั้งสองซึ่งมีกายเต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูลเล่า ต่อแต่นั้น พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์ทั้งสองโดยสมควรแก่วิสัย ในเวลาจบพระธรรมเทศนา พราหมณ์ทั้งสองก็ได้บรรลุอรุยผล ดำรงอยู่ในชั้นพระอนาคามีบุคคลมีจิตใจพ้นจากวิสัยของผู้บริโภคมกาม หลังจากนั้นมาคันทิยพราหมณ์ ได้มอบธิดาของตนแก่อุหมาคันทิยพราหมณ์ ผู้เป็นน้องชายให้ดูแลและปกครองแทน พร้อมทั้งยกทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้ด้วย แล้วชวนภรรยาออกบวช ในกาลต่อมาได้บรรลุพระอรุหัตผลเป็นพระอรุยบุคคลชั้นสูงสุดนพระพุทธศาสนา

เรื่องที่ได้นำมากล่าวประกอบนี้ ผู้เขียนต้องการจะแสดงให้เห็นว่ ลักษณะที่ปรากฏเป็นพุทธลักษณะของพระพุทธรูปนั้น ไม่ได้เป็นลักษณะที่แปลกประหลาดเกินวิสัยของความจริงตามธรรมชาติ เป็นลักษณะที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่อาจเป็นมนุษย์ที่พิเศษโดยเกิดจากการประพติบำเพ็ญตบะจนจิตใจเปื้อน่ายคลายกำหนดจากการหมกมุ่นในกามคุณ สิ่งเหล่านี้ได้มีมาแล้วในกาลก่อน จึงเป็นเหตุปฏตที่เ็นไปได้ หาใช่เป็นเรื่องแปลกพิสดารโดยประการใดไม่

บทสรุป

การสร้างพระพุทธรูปแต่เดิมนั้นมีเจตนารมณเพื่อเป็นเสมือนสัญลักษณ์ตัวแทนพระพุทธเจ้า มีพุทธลักษณะที่เกิดจากการสร้างสรรคของช่างประติมากรปรากฏในรูปแบบของพุทธจริยาวัตรที่มีลักษณะเฉพาะตามรูปแบบของแต่ละสกุลช่าง แต่ไม่ว่ายุคสมัยใดการสร้างพระพุทธรูปนั้นล้วนเกิดจากความศรัทธา และจิตนาการประสานเข้าด้วยกัน จนก่อเกิดเป็นพระพุทธรูปที่มีพลังหล่อหลอมจิตใจของเหล่าพุทธศาสนิกชนที่ยังคงยึดมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระศาสดา มาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานนับพันปี เป็นประติมากรรมที่ถึงพร้อมด้วยศิลปะ ที่แฝงไว้ด้วยพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่และบางยุคสมัยพุทธลักษณะของพระพุทธรูปก็เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรือง และความเปลี่ยนแปลงของสังคมยังคงมีเรื่องราวความหมาย และบทบาทอีกมากมายที่แฝงอยู่ภายใต้รูปลักษณ์อันงดงามไม่เสื่อมคลายนี้ทั้งนี้ พุทธศาสนิกชนถือว่าการสร้างพระพุทธรูปถวายแด่พระพุทธศาสนาเป็นบุญอันสูงส่งอย่างหนึ่งของชีวิต จึงต้องเลือกรูปแบบที่พุทธลักษณะงดงามที่สุดมีคุณค่าทางพุทธศิลป์ นอกจากนี้แล้วพระพุทธรูปยังมีคุณค่าตามหลักพุทธปรัชญาที่แฝงปรากฏอยู่ภายในพุทธลักษณะทางพุทธศิลป์ อันเป็นไปตามเจตจำนงของประติมากรผู้สร้างสรรคพระพุทธรูป

อย่างไรก็ตาม การที่พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้ “พระพุทธรูป” ซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูปเจ้านั้นก็ย่อมหมายถึง การกราบไหว้เพื่อรำลึกถึงพระคุณของพระพุทธรูปเจ้า หากใช่เป็นการกราบไหว้ตัวบุคคลไม่ ในการกราบพระพุทธรูปแต่ละครั้งนั้น เราควรระลึกนึกถึงหลักพุทธปรัชญาที่แฝงอยู่ในองค์พระพุทธรูปด้วย จึงจะทำให้การกราบไหว้นั้นมีคุณค่าอย่างแท้จริง สมดังเจตนารมณ์ของพระพุทธรูปองค์ที่ให้อุดมคติหลักคำสอนเป็นศาสดาแทนพระองค์ไม่ใช่วัตถุภายนอก ดังพุทธวจนะที่พระองค์ตรัสกะพระวัชกาลว่า “โย โข วกกลิ ธมมํ ปสสตี โส มํ ปสสตี ดูก่อนวัชกาลิ ผู้ใดยอมเห็นธรรม ผู้นั้นยอมเห็นเรา” ไมเช่นนั้นแล้วจะกลับกลายเป็นพระพุทธรูปบังพระพุทธรูปเจ้าไปเสีย เพราะมัวหลงยึดติดกับวัตถุ อิฐ หิน ดิน ทราย ที่นำมาสร้างเป็นองค์พระพุทธรูป จนลืมนสาระแก่นสารที่แท้จริงอันเป็นนามธรรม ล้ำค่าที่แฝงอยู่ในลักษณะของพระพุทธรูป เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้ จึงชื่อว่าเป็นการปฏิบัติตนตามหลักพุทธปรัชญา และนับว่าเป็นการปฏิบัติบูชาต่อองค์พระศาสดาอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เซนชาคริต ยุธิตถะมรชัย. (2547). *ปรัชญาศิลปะ พุทธศิลป์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: หจก.ป. สัมพันธ์พาณิชย์.
- ที.เอ็น.รามจันทร์. (2543). *พุทธศิลป์ในโลกพระพุทธศาสนา*. แปลโดย อมร โสภณวิเชษฐวงศ์. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บุญมี แท่นแก้ว, ผศ. (2541). *ปรัชญา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2545). *พุทธปรัชญาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพิริยสิริ ปิยสีโล (ลักขร). (2550). *อิทธิพลของสุนทรียภาพด้านความงามในพุทธปรัชญาที่มีต่อพุทธศิลป์ขอม*. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุเทพ พุทธจรรยา (ปสิวิโก). (2539). *อิทธิพลพระพุทธศาสนามหายานที่มีต่อพุทธศิลป์ในอาณาจักรสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตถาโณ). (2526). *ธรรมปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษามหา มกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2536). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับครบรอบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 เล่มที่ 47*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2545). *โอวาทปาติโมกข์*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- วิเชียร ชาบุดรบุญทริก. (2535). *พุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วิโรจ นาคชาติ. (2550). *พุทธปรัชญาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สงวน รอดบุญ. (2533). *พุทธศิลป์สุโขทัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- สุเชาว์ พลอยชุม. (2550). *พุทธปรัชญาในสุตตันตปิฎก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

- สุนทร ณ รัชชี. (2550). *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศ.ม.จ. (2528). *ศิลปะในประเทศไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ. (2545). *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ บริษัทมติชนจำกัด.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2549). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 60 ปี พุทธศักราช 2549*. เล่มที่ 7, 10, 11, 13, 16, 20, 21, 22, 24 และ 25. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์, ศาสตราจารย์. (2531). *เราเคารพพระพุทธรูปอย่างไร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็สดไปดักชั่น.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

Integration of Buddhamma in the Moral and Ethical Development of Youth

ศุภทนต์ เกษมไพโรจน์

Suktanut Kasemphirot

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนบ้านแม่พลู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

Social studies, Religion and Culture Department,

Banmaeplu School, Tak Primary Educational Service Area Office 2

E-mail: suktanut2543203@gmail.com

Received: March 27, 2025; Revised: April 15, 2025; Accepted: April 20, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการอบรมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไทยยุคใหม่ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสารและการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่สำคัญ ได้แก่ เบญจศีล-เบญจธรรม, อิทธิบาท 4, เวทนา 3 และพรหมวิหาร 4 ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการอบรมเยาวชนสามารถส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เยาวชนมีความพร้อมในการเผชิญปัญหา มีสมาธิและปัญญาในการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงเสนอแนะให้สถาบันทางศาสนาและสถานศึกษาร่วมมือกันจัดทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการอบรมตามหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน เพื่อให้การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนไทยมีความยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, คุณธรรมจริยธรรม, เยาวชน

Abstract

This article aims to explore approaches for integrating core Buddhist principles into the moral and ethical training of modern Thai youth. The study employed a documentary research method and an analytical review of key Buddhist teachings, namely the Five Precepts and Virtues (Pañca-sīla and Pañca-dhamma), the Four Paths of Accomplishment (Iddhipāda), the Three Feelings (Vedanā), and the Four Sublime States (Brahmavihāra). The findings reveal that integrating these Buddhist principles into youth education effectively fosters positive behaviors and enhances moral and ethical development. Such integration equips young

individuals with resilience, mindfulness, and wisdom for leading a righteous and balanced life. The study recommends that Buddhist institutions and educational establishments collaborate in organizing continuous, practice-based training programs grounded in Buddhist teachings. Moreover, active participation from families and communities should be encouraged to ensure the sustainable development of morality and ethics among Thai youth.

Keywords: Buddhama, Morality and Ethics, Youth.

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมในหมู่เยาวชนไทยกำลังเป็นที่กังวลอย่างกว้างขวางในยุคสังคมใหม่ที่เปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์ เยาวชนจำนวนไม่น้อยถูกมองว่าขาดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน หลายฝ่ายลงความเห็นพ้องกันว่าแม้เยาวชนไทยจะได้รับการสอนเรื่องคุณธรรมอยู่เสมอ หากแต่เป็นเพียงแบบฉาบฉวยและไม่เกิดผลถาวรในการหล่อหลอมพฤติกรรม (นิลบล เลิศนุวัฒน์, 2564) ตัวอย่างทัศนคติที่ชี้ให้เห็นถึงวิกฤตคุณธรรมของคนรุ่นใหม่ ได้แก่ คติที่ว่า “โกงไม่เป็นไร ขอให้มันผลงานก็พอ” ซึ่งปรากฏในหมู่เยาวชนบางส่วน สะท้อนให้เห็นค่านิยมที่ยอมรับการทุจริต หากบรรลุเป้าหมาย (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) ปรากฏการณ์เช่นนี้สร้างความวิตกแก่สังคมไทยอย่างยิ่งเพราะเยาวชน คือ กำลังสำคัญในการพัฒนาชาติในอนาคต หากเยาวชนขาดคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงแล้วการพัฒนาประเทศย่อมขาดรากฐานที่แข็งแรง

ความสำคัญของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในหมู่เยาวชนไทยยุคใหม่จึงเป็นประเด็นที่ไม่อาจมองข้าม สังคมไทยต่างคาดหวังจะเห็นเยาวชนเติบโตเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพครบครัน ทั้งความรู้และความดี มีสติปัญญาควบคุมคุณธรรม สามารถดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สุกตัญญู (2550) กล่าวว่า ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่ย่อนยานในกลุ่มเยาวชนได้ทวีความรุนแรงและขยายตัวขึ้นอย่างน่าวิตก (นิลบล เลิศนุวัฒน์, 2564) ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการบูรณาการความร่วมมือของสถาบันหลักทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรชุมชนในการอบรมกล่อมเกลาคนรุ่นใหม่ ทำให้กระบวนการหล่อหลอมคุณธรรมเกิดช่องว่างและไม่ต่อเนื่องครอบคลุมทุกมิติ เมื่อประกอบกับสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่เผชิญวิกฤตการณ์ทางศีลธรรมและค่านิยมบริโภคนิยมที่รุกเร้า เยาวชนไทยจึงเผชิญความท้าทายในการธำรงรักษาคุณธรรมยิ่งกว่าเดิม

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวหลักพุทธธรรมได้รับการตระหนักว่าเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการพัฒนาจิตใจและปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนไทย เนื่องจากพุทธธรรมเป็นแหล่งรวมหลักธรรมคำสอนที่ครอบคลุมทั้งมิติการพัฒนาทางกาย จิตใจ และปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากภายใน กล่าวคือเริ่มต้นที่การขัดเกลาจิตใจและทัศนคติของบุคคลให้เกิด “ฉันทะ” คือ ความใฝ่ดีใฝ่สร้างสรรค์แทนที่ “ตณหา” หรือความอยากที่เป็นกิเลส (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543) เมื่อเยาวชนเกิดแรงบันดาลใจใฝ่เรียนรู้และใฝ่ทำความดีจากภายในแล้วการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นอย่างสมัครใจและยั่งยืน นอกจากนี้ หลักพุทธธรรมยังครอบคลุมวิธีพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในทางสังคม เช่น เบญจศีล-เบญจธรรม ที่ฝึกเยาวชนให้ละเว้นพฤติกรรมไม่เหมาะสมและประพฤติสิ่งที่ดีงามหรือตลอดจนหลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา, อตถจริยา, สมานัตตตา) ที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์และความ

เอื้อเฟื้อในสังคม ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการอบรมเยาวชนจะช่วยปลูกฝังทั้งคุณธรรม จริยธรรม ทักษะชีวิต และความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทำให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตญาโณ), (2534) กล่าวได้ว่า “หลักพุทธธรรมเป็นฐานทางจิตใจและศีลธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการเสริมสร้างเยาวชนให้เป็นคนดี ควบคู่กับคนเก่ง”

ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไทยยุคใหม่ ในระดับอุดมศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนไทยในปัจจุบัน ควบคู่กับการนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมืออบรมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มเยาวชนระดับมหาวิทยาลัยให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยมุ่งหวังให้เห็นถึงแนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่เยาวชนรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน ขอบเขตการศึกษาเน้นบริบทนักศึกษาปริญญาตรีในประเทศไทยยุคปัจจุบัน และวิเคราะห์หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในบริบทดังกล่าวอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงครบทุกมิติ ทั้งด้านความคิด จิตใจ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไทยยุคใหม่ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไปในอนาคต

สรุป หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน โดยเน้นการอบรมจิตใจผ่านศีล สมาธิ และปัญญา รวมถึงการส่งเสริมเมตตา สติ และความรับผิดชอบต่อตนเอง การบูรณาการพุทธธรรม เช่น เบญจศีล-เบญจธรรม อิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4 ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีและจิตใจที่มั่นคงหลักธรรมเหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาไทยในการหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณภาพ และมีจิตสาธารณะจึงควรส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้พุทธธรรมอย่างเป็นระบบผ่านความร่วมมือของครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา

แนวคิดพื้นฐานของหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

นิยามและแนวคิดของหลักพุทธธรรมโดยทั่วไป

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการศึกษาธรรมชาติของชีวิต ความจริงแห่งสรรพสิ่ง การเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและความทุกข์ ตลอดจนแนวทางการดับทุกข์ หลักพุทธธรรมให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงความสงบและปัญญา โดยเฉพาะผ่านการอบรมศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ พุทธธรรมยังให้ความสำคัญกับหลักแห่งกรรมและความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ส่งเสริมให้บุคคลมีความเมตตา กรุณา ความไม่ประมาท และการมีสติสัมปชัญญะตลอดเวลา เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีความสุข และก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน

ภทฺทพล หมดมลทิน (2559) ได้กล่าวว่า การพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีควรนำพุทธธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนในสังคมไทยมาบูรณาการหลอมรวมเข้ากับศาสตร์และทฤษฎีการสอนเยาวชน สาเหตุที่ผู้เขียนได้เลือกนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักพัฒนาเยาวชนก็เพราะว่าวิถีชีวิตของ

คนไทยเกินครึ่งประเทศมีพุทธธรรมเป็นฐาน และฐานของวัฒนธรรมไทยก็คือพุทธธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในภาพรวม (มันเกียรติ โกศลนิรัตวิงษ์, 2541) การนำพุทธธรรมมาเป็นหลักในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 22 ที่ว่า “การจัดการ ศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา” และในมาตราที่ 24(4) ที่บัญญัติไว้ว่า “กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ซึ่งการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการเรียนรู้โดยวิธีบูรณาการจากหลายๆ ทางจะช่วยให้เยาวชนนั้นเกิดการเรียนรู้ (ทิตนา แหมมณี, 2552)

1. ศีล 5 ธรรม 5 ศีล 5 ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจา เพื่อให้เยาวชนมีชีวิตอย่างถูกต้อง ประกอบด้วยการละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ และเสพสุราเมรัย ธรรม 5 หรือเบญจธรรม เป็นแนวทางที่ช่วยเสริมศีล 5 ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ได้แก่ ความเมตตา กรุณา การดำรงชีพอย่างสุจริต การสำรวมในกาม ความมีสัจจะ (ความสัตย์จริง) และสติสัมปชัญญะ ศีลและธรรมนี้จะช่วยส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่ดี มีจิตใจที่มั่นคงและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. อิทธิบาท 4 อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งพัฒนาพฤติกรรมและทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการทำงานประกอบด้วย ฉันทะ (ความรักความพอใจในการทำสิ่งต่างๆ) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความมีสมาธิจดจ่อในการทำสิ่งต่างๆ) และวิมังสา (การไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบ) หลักนี้จะช่วยให้เยาวชนสามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองและสังคมได้

3. สมถะและวิปัสสนา สมถะ คือ การฝึกอบรมจิตใจให้สงบและเป็นสมาธิ โดยกำหนดจิตให้อยู่กับอารมณ์เดียว เช่น ลมหายใจ การทำสมาธิแบบนี้ช่วยให้จิตของเยาวชนสงบนิ่ง มีสมาธิที่แน่วแน่ ส่วนวิปัสสนา คือ การพิจารณาให้เห็นแจ้งในสภาพความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะการรับรู้ถึงความไม่เที่ยงแท้และสภาพความทุกข์ เพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันและลดการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ การฝึกสมถะและวิปัสสนาช่วยให้เยาวชนมีสติ มีปัญญาในการจัดการปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ได้ดียิ่งขึ้น

4. เวทนา 3 และพรหมวิหาร 4 เวทนา 3 ได้แก่ สุขเวทนา (ความรู้สึกสุข) ทุกขเวทนา (ความรู้สึกทุกข์) และอุเบกขาเวทนา (ความรู้สึกเฉย ๆ) ซึ่งเป็นหลักที่ช่วยให้เยาวชนตระหนักและรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม ส่วนพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา (ความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น) กรุณา (ความสงสารและต้องการช่วยเหลือผู้อื่น) มุทิตา (ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น) และอุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง) หลักนี้ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างเยาวชนกับผู้อื่นในสังคม

5. ความเชื่อมโยงระหว่างหลักพุทธธรรมกับคุณธรรมและจริยธรรม หลักพุทธธรรมเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยเน้นให้เยาวชนเกิดความเข้าใจในธรรมชาติของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมการมีสติในการดำรงชีวิต ลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงาม เช่น ความเมตตา การเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการอบรมเยาวชนจึงสามารถส่งผลเชิงบวกในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไทยยุคใหม่

ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนไทยยุคใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนระดับปริญญาตรี กำลังเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในสังคมไทยปัจจุบัน สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและค่านิยมของเยาวชนรุ่นใหม่ การที่เยาวชนบางส่วนขาดจิตสำนึกในคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริตและความเคารพผู้อื่น ได้สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมด้านลบหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการทุจริตในการเรียน การไม่เคารพกฎระเบียบหรือผู้ใหญ่ ตลอดจนการใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ไม่สร้างสรรค์ บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ยกตัวอย่างเช่น พฤติกรรมเชิงลบที่พบกันของปัญหาดังกล่าวและอภิปรายผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเยาวชน ครอบครัว และสังคมไทย

1. ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเยาวชน

ปัจจัยทางสังคมและครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ครอบครัวที่ขาดความมั่นคงหรือการเลี้ยงดูใกล้ชิดอาจทำให้เยาวชนขาดการปลูกฝังค่านิยมที่ดีตั้งแต่วัยเด็ก จากผลสำรวจความคิดเห็นของสวนดุสิตโพล (2555, [ออนไลน์]) พบว่า สาเหตุอันดับต้นๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมทุจริต คือ สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

- ด้านวัฒนธรรม พบว่า ค่านิยมและวิถีชีวิตของเยาวชนไทยยุคใหม่แตกต่างจากอดีตอย่างมาก เยาวชนรุ่นนี้เติบโตมาในยุคที่สังคมไทยเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ มีกิจกรรมและสถานที่บันเทิงหลากหลายที่ดึงดูดความสนใจของคนหนุ่มสาวมากกว่าสถาบันดั้งเดิมอย่างศาสนา เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ สนามกีฬา หรือร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ สิ่งเหล่านี้ได้ดึงเยาวชนออกห่างจากวัดและหลักธรรมทางศาสนา ทำให้บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางอบรมจริยธรรมลดลงอย่างเห็นได้ชัด เยาวชนสมัยนี้จำนวนมากจึงห่างเหินจากการซึมซับคำสอนทางศีลธรรมและหลักพุทธธรรมทั้งทางกายและใจ ยิ่งไปกว่านั้น ทักษะคิดของสังคมบางส่วนที่มองความสำเร็จเชิงวัตถุเหนือคุณธรรมก็ส่งผลต่อค่านิยมของเยาวชน

- ด้านปัจจัยทางเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล ก็มีบทบาทชัดเจนต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเยาวชนไทยยุคใหม่ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียอย่างแพร่หลายทำให้เยาวชนได้รับอิทธิพลทั้งด้านบวกและด้านลบจากโลกออนไลน์อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยประมาณวันละ 7 ชั่วโมง และในกลุ่มเยาวชนวัยมหาวิทยาลัยมีอัตราการใช้งานสูงกว่าเฉลี่ยมาก จากการสำรวจปี 2565 โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) ([ออนไลน์]) พบว่า การเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นกระแสในอินเทอร์เน็ต รวมถึงการซึมซับภาษาหรือท่าทีที่รุนแรงจากสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ ลักษณะของการสื่อสารออนไลน์ที่มีความเป็นนิรนาม (anonymous) และขาดการควบคุมจากผู้ใหญ่โดยตรง ยังเอื้อให้เยาวชนบางส่วนแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือก้าวร้าวบนโลกออนไลน์ได้ง่ายขึ้นกว่าชีวิตจริง

2. ผลกระทบของปัญหาคุณธรรมจริยธรรมต่อเยาวชน ครอบครัว และสังคมไทย

- ผลกระทบต่อเยาวชนเอง พฤติกรรมที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมย่อมส่งผลโดยตรงต่ออนาคตและการพัฒนาตนเองของเยาวชน นักศึกษาที่เคยชินกับการโกงหรือละเมิดกฎระเบียบอาจสูญเสียโอกาสในการเรียนรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และวินัยในตนเอง งานวิจัยระบุว่า การทุจริตในการสอบทำให้การประเมินความรู้ความสามารถของนักศึกษาไม่สะท้อนความจริง ผู้ที่ใช้การโกงเพื่อให้จบการศึกษาอาจมีความรู้และทักษะต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปก็อาจไม่สามารถปฏิบัติงานในวิชาชีพได้ตามมาตรฐาน กล่าวคือแม้นักศึกษาจะได้ปริญญาแต่หากขาดความรู้ความสามารถที่แท้จริง ย่อมประสบความล้มเหลวหรือปัญหาในการทำงานต่อไป นอกจากนี้ การกระทำผิดด้านจริยธรรมบ่อยครั้ง เช่น การลอกงานหรือการประพฤติมิชอบอื่นๆ อาจกลายเป็นนิสัยติดตัว ทำให้เยาวชนเหล่านั้นตกอยู่ในวงจรของการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบและแสวงหาทางลัดอยู่เสมอ ซึ่งส่งผลเสียต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและคุณภาพชีวิตในระยะยาว

- ผลกระทบต่อครอบครัว ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนยังสร้างความกังวลและความเครียดให้แก่ครอบครัวและผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง พ่อแม่ที่พบว่าบุตรหลานประพฤติตนไม่เหมาะสม เช่น มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟัง หรือเกี่ยวข้องกับการโกง ย่อมเกิดความวิตกกังวลและผิดหวัง ซึ่งอาจบั่นทอนความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความขัดแย้งระหว่างวัยระหว่างผู้ใหญ่วัยผู้ใหญ่กับเยาวชนอาจทวีความรุนแรงขึ้น หากไม่มีการสื่อสารทำความเข้าใจที่ดี

- ผลกระทบต่อสังคมไทยโดยรวม หากเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติขาดคุณธรรมจริยธรรม สังคมไทยในภาพรวมย่อมได้รับผลกระทบในหลายมิติ ประการแรก คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์จะลดลง เพราะบัณฑิตที่ไม่มีความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อสังคมอาจกลายเป็นบุคลากรที่ไร้ประสิทธิภาพ หรือมีพฤติกรรมทุจริตในหน้าที่การงาน ส่งผลให้หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ไม่สามารถพึ่งพาได้เท่าที่ควร ประการต่อมา ปัญหาคอร์รัปชันและอาชญากรรมในสังคมอาจคงอยู่หรือรุนแรง

สรุปสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนไทยยุคใหม่ในระดับอุดมศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน ทั้งโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ค่านิยมวัตถุนิยมและบทบาทของสถาบันทางวัฒนธรรมที่ลดลง ตลอดจนการเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ไร้พรมแดน ปัจจัยเหล่านี้หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมด้านลบในหมู่เยาวชน ไม่ว่าจะเป็นการทุจริต การขาดความเคารพ หรือการใช้สื่อออนไลน์ในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งแต่ละพฤติกรรมล้วนสะท้อนถึงความบกพร่องในด้านคุณธรรมพื้นฐาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นมิได้จำกัดอยู่แค่ตัวเยาวชนเองที่คุณภาพชีวิตและอนาคตอาจถูกบั่นทอน แต่ยังกระทบถึงครอบครัวที่ต้องแบกรับปัญหาและสังคมไทย ทั้งการปลูกฝังคุณธรรมในครอบครัว การปรับปรุงการเรียนการสอนในสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรมควบคู่ความรู้ ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นแบบอย่างที่ดีและไม่ยอมให้การไร้จริยธรรมกลายเป็นเรื่องปกติ

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาจิตใจ และสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับเยาวชนหลักธรรมที่เหมาะสม ได้แก่ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม ไตรสิกขา และพรหมวิหาร 4 โดยนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางการศึกษา

และกิจกรรมกลุ่มต่างๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังช่วยให้เยาวชนมีความรับผิดชอบ มีสติสัมปชัญญะ และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุขและมีความสุขอย่างยั่งยืน

1) การนำหลักเบญจศีล-เบญจธรรม มาใช้ในการอบรมด้านพฤติกรรมของเยาวชนเป็นการ ปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องการควบคุมตนเองและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อสังคม โดยใช้หลักศีล 5 ได้แก่ 1) การไม่ฆ่าสัตว์หรือทำร้ายผู้อื่น ช่วยให้เยาวชนเกิดความเมตตาและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 2) การไม่ลัก ทรัพย์ ส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริตและรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น 3) การไม่ประพฤติผิดในกาม ช่วยเสริมสร้างวินัยในตนเอง มีความสำรวมในกายและใจ 4) การไม่พูดเท็จ เป็นการฝึกให้เยาวชนรู้จัก ความจริงใจ และความรับผิดชอบต่อคำพูดของตนเอง และ 5) การไม่ดื่มสุราและสิ่งเสพติด ช่วยให้ เยาวชนมีสติ รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง

ส่วนธรรม 5 ได้แก่ เมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ สังขะ และสติสัมปชัญญะ ซึ่งเมื่อนำมาอบรมคู่ กับศีล 5 จะช่วยให้เยาวชนพัฒนาไปสู่นิสัยที่ดีงาม มีความอ่อนโยน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักประกอบ อาชีพอย่างสุจริต จริใจต่อผู้อื่น และมีสติในการดำเนินชีวิตเสมอ วิธีการอบรมอาจใช้กิจกรรมกลุ่ม เช่น การเล่าเรื่องคุณธรรม การทำกิจกรรมจิตอาสา หรือการสะท้อนตนเองผ่านสมุดบันทึก เพื่อปลูกฝัง พฤติกรรมด้านบวกให้เยาวชนอย่างยั่งยืน

2) การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ส่งเสริมความมุ่งมั่นและประสิทธิภาพของเยาวชนเป็นการ ปลูกฝังคุณลักษณะที่ดี 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ (มีใจรัก) สอนให้เยาวชนมีความสุขในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจรักและเต็มใจ 2) วิริยะ (ความเพียร) ส่งเสริมให้เยาวชนมีความอดทนพยายามทำสิ่งต่างๆ อย่าง สม่าเสมอ ไม่ย่อท้อต่อปัญหา 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) ฝึกให้เยาวชนมีสมาธิ จดจ่อกับสิ่งที่ทำอย่างมีสติ และ 4) วิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) สร้างนิสัยให้เยาวชนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลก่อนลงมือทำ ซึ่งส่งผลให้เยาวชนมีความรับผิดชอบ ทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) การจัดการอารมณ์ของเยาวชนด้วยเวทนา 3 (สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา) และพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นการพัฒนาจิตใจให้รู้เท่าทันอารมณ์และปรับตัวได้ อย่างเหมาะสม เยาวชนสามารถฝึกสังเกตเวทนา 3 โดยตระหนักถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ความสุข ความ ทุกข์ หรือความเฉยๆ แล้วใช้พรหมวิหาร 4 เป็นเครื่องมือในการปรับสมดุลอารมณ์ เช่น มีเมตตาเมื่อรู้สึก โกรธ กรุณาเมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์ มุทิตาเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และอุเบกขาเมื่อเผชิญสถานการณ์ ที่ควบคุมไม่ได้ การฝึกนี้ช่วยให้เยาวชนมีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ลดความเครียด และพัฒนาทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมอย่างยั่งยืน

4) รูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมในการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติจริงสำหรับเยาวชน สามารถจัดได้หลายรูปแบบ โดยเน้นที่การสร้างประสบการณ์จริงและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนี้

4.1 การเรียนการสอนในห้องเรียน (Classroom Learning)

- การบูรณาการหลักธรรม เช่น ศีล 5 อิทธิบาท 4 หรือพรหมวิหาร 4 ลงในวิชาต่างๆ เช่น ศีลธรรม สังคมศึกษาหรือการแนะแนว

- การใช้กิจกรรมเชิงโต้ตอบ เช่น การอภิปรายเชิงคุณธรรม การศึกษากรณีตัวอย่าง และการแสดง ละครคุณธรรม

4.2 ค่ายคุณธรรมจริยธรรม (Ethics Camps)

- การจัดค่ายปฏิบัติธรรมที่เน้นการฝึกสมาธิ (สมณะ) และการพิจารณาสภาพธรรม (วิปัสสนา)

- การทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อฝึกกรุณา มุทิตา และอุเบกขา เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส หรือการบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน

4.3 กิจกรรมในชีวิตประจำวัน (Everyday Practices)

- การฝึกนั่งสมาธิสั้นๆ ก่อนเริ่มเรียนหรือทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาสติและสมาธิ

- การเขียนบันทึกความรู้สึก (Mindfulness Journaling) เพื่อสะท้อนอารมณ์และใช้ธรรมะในการแก้ปัญหา

4.3 การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning)

- กิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมความสามัคคี เช่น การแก้ปัญหาร่วมกันโดยอาศัยหลักอริยสัจ 4

- การเดินจงกรมหรือการฝึกสติในธรรมชาติ เพื่อพัฒนาความสงบและความเข้าใจตนเอง

4.5 การใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอน (Technology Integration)

- สร้างสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม เช่น วิดีโอแนะนำธรรมะสำหรับเยาวชน หรือแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ

- ใช้โซเชียลมีเดียในการเผยแพร่หลักธรรมที่เข้าใจง่าย และชวนให้เยาวชนปฏิบัติตาม

4.6 กิจกรรมการประเมินตนเอง (Self-Reflection Activities)

- การให้เยาวชนประเมินพฤติกรรมของตนเองตามหลักพุทธธรรม เช่น ศีล 5 และการทำแบบประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม

- การทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองโดยใช้หลักธรรมเป็นแนวทาง

การจัดกิจกรรมเหล่านี้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสนใจ และพื้นฐานของเยาวชน เพื่อให้พวกเขาสามารถเรียนรู้และนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชน

คือ การสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบตนเองและผู้อื่น มีสติรู้เท่าทันอารมณ์และควบคุมตนเองได้ดี นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาปัญญาให้เยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รู้จักแก้ปัญหาด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุขและสร้างสรรค์

1) ผลที่เกิดขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเยาวชนจากการบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ การมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นทั้งในด้านการคิด การพูด และการกระทำ เยาวชนที่ได้รับการฝึกฝนตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม อิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4 มักมีความรับผิดชอบ มีวินัย และมีจิตใจที่อ่อนโยนต่อผู้อื่น การฝึกสมาธิและการพิจารณาตนเอง (สมถะและวิปัสสนา) ส่งเสริมให้เยาวชนรู้เท่าทันอารมณ์ ควบคุมตนเองได้ดีขึ้น ลดความก้าวร้าว และมีความอดทนมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาความคิดเชิงบวก การแก้ปัญหามีเหตุผล และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ทั้งหมดนี้ทำให้เยาวชนสามารถปรับตัวได้ดีขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

2) การเพิ่มประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของเยาวชนโดยใช้หลักพุทธธรรม เป็นการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม การนำหลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) มาใช้ในการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมให้เยาวชนมีแรงจูงใจในการเรียน มีความพยายาม อดทน มีสมาธิในการทำงาน และสามารถไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ นอกจากนี้ การฝึกสมาธิ

(สมณะ) และการพิจารณาสภาพธรรม (วิปัสสนา) ยังช่วยพัฒนาการจดจำ การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผลกระทบที่มีต่อครอบครัวและสังคม เป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชนมีผลกระทบเชิงบวกอย่างชัดเจนต่อครอบครัวและสังคม โดยในระดับครอบครัวเยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเหมาะสมจะมีความกตัญญู มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และ มีพฤติกรรมที่ดีต่อพ่อแม่และผู้ปกครอง ส่งผลให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความเข้าใจกันภายในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น และในระดับสังคม เยาวชนที่มีพื้นฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรมจะเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี ลดความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ในสังคม นอกจากนี้ยังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับสังคม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในอนาคต

สรุป

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการอบรมเยาวชนที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการและบริบทของเยาวชน โดยเน้นที่การส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจผ่านกระบวนการที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วยการปลูกฝังหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ให้เป็นไปในทางที่ดีงาม มีความรับผิดชอบต่อนตนเองและผู้อื่น อีกทั้งการนำหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาใช้ในการพัฒนาจิตใจให้เยาวชนมีความอ่อนโยน เห็นอกเห็นใจ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างสมดุล นอกจากนี้ การใช้หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้และการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นให้เยาวชนมีแรงจูงใจ มีความพยายาม อดทน และใช้ปัญญาไตร่ตรองในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ขณะเดียวกัน การฝึกสมณะ (การทำจิตให้สงบ) และวิปัสสนา (การพิจารณาอย่างลึกซึ้ง) จะช่วยเสริมสร้างสติ สมาธิ และปัญญา ให้เยาวชนสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมได้ดีขึ้น รวมถึงสามารถปรับตัวได้เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทาย อย่างไรก็ตาม การบูรณาการหลักพุทธธรรมนี้สามารถนำไปใช้ผ่านกิจกรรมหลากหลาย เช่น การจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมในห้องเรียนที่เน้นการพิจารณาและสะท้อนตนเอง การสร้างบทเรียนที่เชื่อมโยงกับหลักธรรม หรือการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่และฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากกระบวนการนี้คือ การสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรม มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตใจที่อ่อนโยนและมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี และพร้อมที่จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม การบูรณาการหลักพุทธธรรมเช่นนี้ จึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาเยาวชนอย่างยั่งยืนและครบถ้วนทุกมิติ

เอกสารอ้างอิง

- ทิศนา ขัมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- นิลบล เลิศนุวัฒน์ (2564). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายบริษัทมหาชนจำกัด*. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาณโณ). (2534). *อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). *ธรรมานุชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ภัทรพล หมดมลทิน. (2559). การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 1(1), 13–22.
- มันเกียรติ โกศลนิรติวงษ์. (2541). *พุทธธรรม: ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สวนดุสิตโพลล์. (2555). “เด็ก” ปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาทุจริตที่ยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://dusitpoll.dusit.ac.th/suandusit-poll/>. [25 มีนาคม 2568].
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA). (2567). *การสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย Thailand Internet User Behavior 2565*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.etda.or.th/th/บริการของเรา/สถิติและขอมล/สถิติและขอมล/Thailand-Internet-User-Behavior/การสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย-Thailand-Internet-User-Behavior.aspx> [25 มีนาคม 2568].
- สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร. (2550). *การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักศึกษา*. ปทุมธานี: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ปทุมธานี มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปโดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารสื่อวิชาการและวิจัยนี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ก่อนเพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำหนักกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช้คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมลของผู้เขียนหลักและร่วม

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนื่องกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งื่อนำมาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทความวิชาการ

2.1 ชื่อเรื่อง

2.2 ผู้แต่ง

2.3 บทนำ

2.4 เนื้อหา

2.5 บทสรุป

2.6 บรรณานุกรม

3. บทวิจารณ์หนังสือ

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

3.2 ชื่อผู้วิจารณ์

3.3 บทวิจารณ์

3.4 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศาสนา ภาษาบาลีสันสกฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

การส่งบทความ

สำหรับบทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสื่อวิชาการและวิจัย จะต้องส่งผ่านระบบลงเบียนออนไลน์ที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR> เท่านั้น สามารถติดต่อและสอบถามข้อมูลได้จากช่องทาง ดังนี้ Phone: 095 235 3269, E-mail: jerr2568@gmail.com และ Facebook: วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

การเขียนบรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)./สถานที่พิมพ์./ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่ (ถ้ามี))./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2563). ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาโทมัส ฮอบส์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(1), 48-72.

Foster, W.P. (2004). The decline of the local a challenge to educational leadership. *Education Administration Quarterly*, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์
และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ชื่อสาขาวิชา./คณะ./
ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินใน
ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds
in the Chinhae Bay system. Korea. Master's thesis. Department of Oceanography, Seoul
National University.

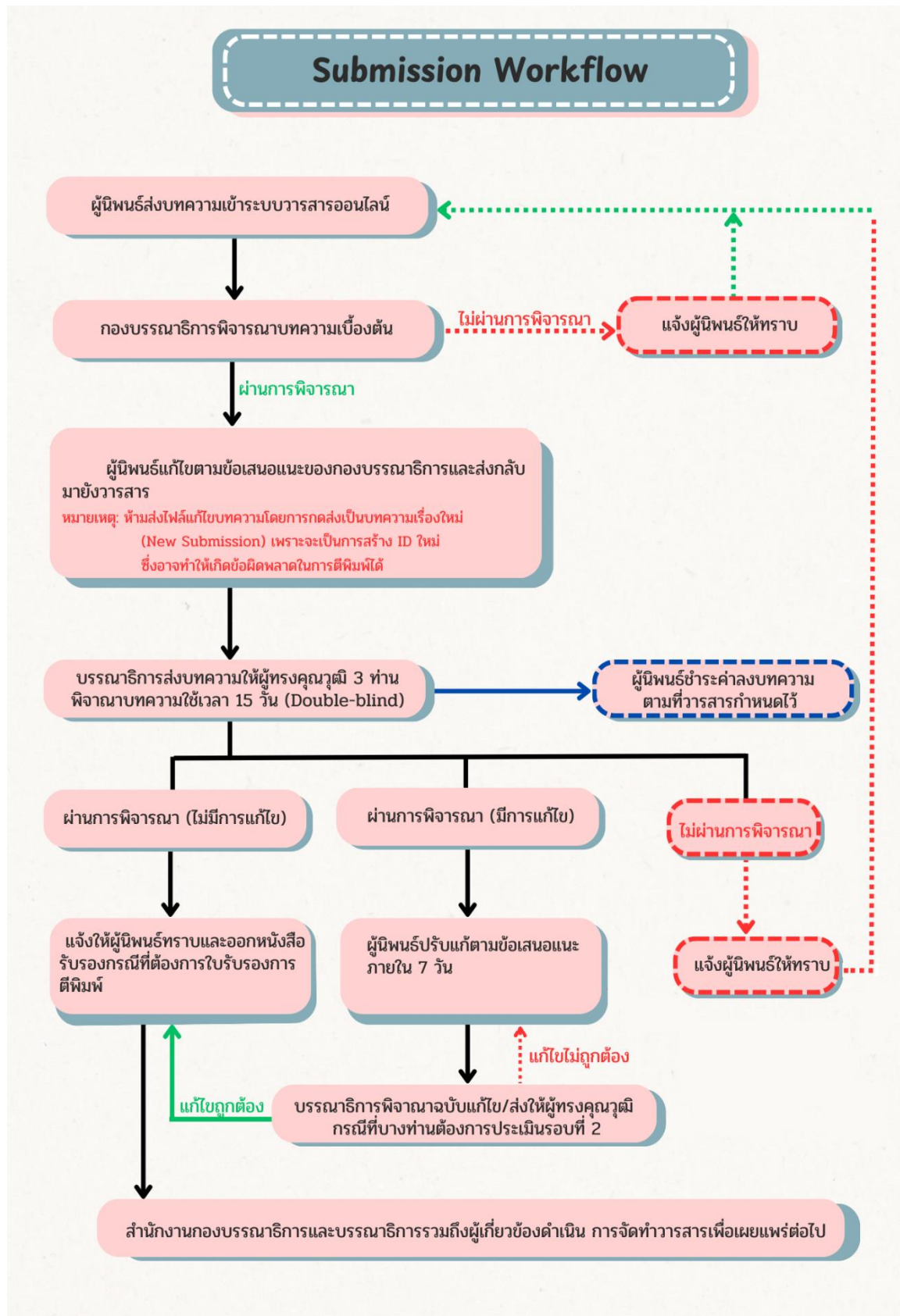
บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อบทความ./[ออนไลน์]./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://research.krirk.ac.th/pdf>. [25 ธันวาคม 2555]

ขั้นตอนการส่งและพิจารณาบทความ

ยกระดับวิชาการ สร้างสรรค์งานวิจัย

Enhancing Academic Work and Research Development

Editorial Board

Journal of Educational Resources and Research

Tel. 095 235 3269

E-mail: jerr2568@gmail.com